

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Centrum školského managementu

Bc. Lenka Hrubčíková

Krizový management ve školství

Crisis management in education

Typ závěrečné práce
Diplomová

Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Management vzdělávání

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Jiří Trunda

2014

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a že jsem citovala všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Milovicích, 18. 06. 2014

.....

podpis

Ráda bych poděkovala za obětavé vedení diplomové práce vedoucímu Mgr. Jiřímu Trundovi, za přínosné připomínky a podporu RNDr. Ivaně Dvořákové, za pomoc při překladu do anglického jazyka Mgr. Vlastě Sloupové a za toleranci a výdrž celé své rodině.

.....

Podpis

ABSTRAKT:

Závěrečná diplomová práce pojednává o jedné ze skupin predikativního projektového managementu, kterou je krizový management, a o jeho aplikaci v oblasti školství. Klade si za cíl definovat vnitřní bezpečnostní hrozby, specifikovat a analyzovat rizika, která z těchto hrozeb vyplývají, a popsat procesy řešení pomocí procesních diagramů s ukázkou stanovení matice rizik u hodnocení rizik pedagogických pracovníků z pohledu BOZP.

Součástí práce je přehledné zpracování legislativy, která napomáhá k eliminaci krizových situací vzniklých z vnitřních bezpečnostních hrozeb. Ve výzkumné části se práce zabývá zmapováním výskytu a četnosti možných vnitřních bezpečnostních hrozeb a připravenosti managementu škol těmto hrozbám předcházet. Mapuje závislost pocitu bezpečí žáků na způsobu zpracování preventivních programů ve školách a školských zařízeních a hledá odpovědi na otázky připravenosti managementu školy řešit krizové situace vycházející z eskalace vnitřních bezpečnostních hrozeb.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Hrozba, krize, management, školství

ABSTRACT:

My diploma thesis deals with crisis management, which is a distinctive field of predictive project management, and of its specific application in the field of education. The aim of the thesis is to define internal threats, specify and analyse risks arising from them, and to describe solution processes with the help of process charts with a model risk nut for teachers from the HSE point of view. The thesis also includes complex overview of legislation which can help to eliminate crisis situations arising from internal threats. In the research part the thesis deals with the occurrence and frequency mapping of possible internal threats and assesses the readiness of school managements to prevent and solve crisis situations. It also deals with the students' sense of security depending on the design of preventive programmes of the schools.

KEYWORDS:

Threat, crisis, management, education

Obsah

Obsah

1	TEORETICKÁ ČÁST	6
1.1	REŠERŠE ZÁVĚREČNÝCH PRACÍ.....	9
1.2	KRIZOVÝ MANAGEMENT – KRIZOVÉ ŘÍZENÍ	11
1.2.1	<i>Definice krizového managementu ve školství.....</i>	<i>14</i>
1.2.2	<i>Vznik a vývoj krizového managementu</i>	<i>15</i>
1.2.3	<i>Vymezení pojmů</i>	<i>16</i>
1.3	ZÁKLADNÍ KLASIFIKACE HROZEB.....	20
1.3.1	<i>Klasifikace hrozeb dle E. Antušáka</i>	<i>20</i>
1.3.2	<i>Klasifikace hrozeb podle J. Eichlera</i>	<i>22</i>
1.3.3	<i>Klasifikace hrozeb ve školství</i>	<i>23</i>
1.4	APLIKACE KRIZOVÉHO MANAGEMENTU VE ŠKOLSTVÍ.....	24
1.4.1	<i>Národní strategie a právní předpisy pro krizový management ve školství z hlediska bezpečnosti</i>	<i>24</i>
1.4.2	<i>Vnitřní bezpečnostní hrozby ve školství.....</i>	<i>26</i>
1.4.3	<i>Analýza rizik ve školství</i>	<i>46</i>
1.4.4	<i>Postupy řešení – procesní diagramy (myšlenkové mapy).....</i>	<i>50</i>
2	VÝZKUMNÁ ČÁST	53
2.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	53
2.2	VÝZKUMNÝ VZOREK.....	53
2.3	VÝZKUMNÉ METODY A NÁSTROJE	53
2.4	VÝSLEDKY VÝZKUMU	54
3	ZÁVĚR	59
4	ZDROJE.....	61
5	PŘÍLOHY	68

1 Teoretická část

Krizový management je v současné době často skloňovaným pojmem. Do povědomí lidí se vryl zejména s nutností řešit krizové situace, do kterých se dostaly podniky následkem ekonomické krize.

Ve veřejné správě je pojem krizový management úzce spjat s řízením mimořádných událostí, mezi něž patří např. povodně, letecké katastrofy, velké silniční havárie, kalamity různého původu, pandemie, ohrožení státní suverenity, aj.

Protože je krizový management zaměřen na „*aktivní předcházení problémům, řízení rizik a zvládání krizí*“ (Antušák, 2009, str. 25), je jeho použití v oblasti školství široké.

Pro management vzdělávání, kde jsou zapotřebí znalosti, dovednosti a kompetence, které by měly vést k řízení a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy v České republice, je velmi důležité znát i specifika a použití krizového managementu. Tyto znalosti lze využít při zlepšování kvality výchovně vzdělávacího procesu, bezpečnosti škol a školských zařízení, financování školství, řízení vzdělávací soustavy i při koordinaci dalšího rozvoje vzdělávání.

Tato práce vznikla z důvodu absence materiálu, který by blíže specifikoval vnitřní bezpečnostní hrozby, které v současném školství mohou školy a školská zařízení ohrozit.

Cílem práce je specifikovat vnitřní bezpečnostní hrozby, které se ve školách mohou vyskytnout, stručně je charakterizovat a popsat procesy řešení krizových situací pomocí procesních diagramů. Jako vhodný nástroj pro zobrazení způsobu řešení krizí autorka předkládá zpracování tří procesních diagramů, které by mohly díky své jednoduchosti a přehlednosti pomoci při řešení aktuální krizové situace. Ve výzkumné části je cílem práce ověřit znalosti vnitřních bezpečnostních hrozeb managementem školy a pedagogy. Autorka vytvořila a v příloze č. 1 uvádí seznam právních předpisů, které výše zmíněnou problematiku upravují, jako oporu pro management škol a školských zařízení.

Autorka provedla analýzu vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školství:

- seznámila se a zpracovala formou rešerše bakalářské a diplomové práce, které se zabývaly krizovým managementem ve školství i mimo něj;

- vytypovala vnitřní bezpečnostní hrozby ve školství;
- zpracovala ukázkové postupy, jak by měl management škol řídit krizové situace, které mohou díky eskalaci hrozeb vzniknout;
- vyhledala a přehledně popisuje právní předpisy související s danou problematikou;
- provedla dotazníkové šetření a popisuje na vybraném vzorku škol znalost vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školství a připravenost managementu škol a školských zařízení těmto hrozbám čelit;
- shrnula a vyvodila závěry k dané problematice.

Práce představuje materiál pro management škol a školských zařízení, který je využitelný při identifikaci vnitřních bezpečnostních hrozeb a eliminaci krizových situací z těchto hrozeb vycházejících.

Autorka diplomovou práci rozdělila do dvou částí.

V první části seznamuje s krizovým managementem v základním pojetí, jeho historií, definicemi krizového managementu z různých úhlů pohledu, základními pojmy, které jsou pro krizový management typické, a klasifikací hrozeb. Použila při tom znalosti získané z literatury, která se zabývá jak krizovým managementem v podnikové sféře, tak ve veřejné správě. Prostudovala devět závěrečných bakalářských a diplomových prací, které vytvořili studenti z několika fakult vysokých škol. Dále se zaměřila na studium bezpečnostních strategií, metodických příruček, národních zpráv, národních akčních plánů a zahraničních i českých webových portálů, které se touto problematikou blíže zabývají.

Dále se věnovala specifikaci krizového managementu v oblasti školství. Autorka se blíže zaměřila na definování vnitřních bezpečnostních hrozeb a na řešení krizových situací, které eskalací hrozeb mohou vzniknout. Jedná se zejména o alkohol, omamné a psychotropní látky, biologické činitele, rozptýlení chemikálií, počítačovou kriminalitu, ohrožování zbraní, neoprávněné vniknutí do školní budovy. Protože je autorka přesvědčena o tom, že hrozbou ve školách a školských zařízeních může být také požár, zabývá se ve své práci i touto technogenní hrozbou.

Druhá část je věnována výzkumu a výsledkům provedeného šetření. Dotazování se zúčastnili ředitelé škol a pedagogičtí pracovníci. Uvedenou problematiku konzultovala autorka také s osobou odborně způsobilou k prevenci rizik a technikem požární ochrany. Výsledky dotazování autorka statisticky zpracovala, vytvořila grafy a výsledky popsala.

1.1 Rešerše závěrečných prací

Odborných publikací s tématem zabývajícím se krizovým managementem je v současné turbulentní době mnoho. Jedná se zejména o zahraniční literaturu nebo o překlady zahraničních autorů. I Česká republika má své autory, kteří se touto tematikou aktivně zabývají. Mezi ně patří například Emil Antušák (2009), Jan Eichler (2004), Vítězslav Hálek (2008), Jaroslav Rektořík (2004) a Roman Zuzák (2009).

Přímo problematikou krizového managementu ve školství se zabývají závěrečné práce studentů Univerzity Karlovy v Praze:

- diplomová práce Pavla Tušky (2012) „Současný krizový management středních odborných škol - vliv poklesu stavu žáků na středních odborných školách a odborných učilištích v Praze“ se zabývá problematikou krizového řízení v souvislosti se snižováním počtu žáků v odborném školství v pražském regionu, poukazuje na různé možnosti, příležitosti a nebezpečí, které s touto problematikou souvisejí, zejména na nutnost předvídání situace a řešení náznaků krize již v samém prvopočátku;
- diplomová práce Ivana Lavičky (2007) „Vliv optimalizace středních škol v Karlovarském kraji na vliv rozvoje školy“ se věnuje spolupráci zřizovatele a ředitelů středních škol v době optimalizace;
- práce Markéty Exnerové (2009) „Krizový plán ve škole“ se zabývá krizovým plánem rizikového chování na základní škole a rolemi pedagogů při jeho tvorbě a naplňování, v závěru práce autorka poukazuje na velmi oblíbené vytváření uzavřených skupin učitelů, tzv. „*pěstování kabinetové kultury*“, které otevírá „*žákům široké možnosti k rizikovému chování*“ (Exnerová, 2009, str. 50), dále poukazuje na nedostatečnou přípravu pedagogů k řešení krizových situací a absenci základních dovedností krizové intervence.

Autorka při hledání odpovědí, jak řešit vnitřní bezpečnostní hrozby ve školství, využila také tyto závěrečné práce studentů různých fakult:

- diplomová práce Jany Benešové „Krizový management“ (2008) vymezuje pojmy krizového managementu v obecné rovině a problematiku nápravy krizové situace v podniku. V úvodu nás seznamuje s výkladem pojmů „krizový management“, který dle jejího názoru závisí na oboru lidské činnosti či odvětví. Součástí práce je specifikace základních pojmů krizového managementu, jejich dělení, vzájemného vztahu a vývoje, v závěru ukazuje na případových studiích amerických firem Johanson & Johanson a Union Carbide rozdíl mezi dobře a špatně zvládnutou krizovou situací;
- bakalářská práce Miloslava Jochmanna (2007) se zabývá nástroji krizového řízení špičkových manažerů podniku a nástrojů včasného varování u nestandardních situací, v úvodu se věnuje definici krize, možným příčinám krize a jejím typům, poté přechází k dělení kategorií systémů včasného varování a v závěru prakticky popisuje cestu podniku (Vítkovické železářny a.s.) z krize ven;
- magisterská práce Venduly Pírkové (2007) se věnuje krizovému managementu ve zdravotnickém zařízení, a to zejména řízení personální krize, která byla způsobena vnějšími příčinami, v závěru uvádí, že ne všechny příčiny krize lze ovlivnit, ale díky včasné a vhodné aplikaci správného manažerského rozhodnutí *„lze dopady vzniklé krize mírnit, případně i řešit“* (Pírková, 2007, str. 78). Jako nejdůležitější nástroj uvádí otevřenou komunikaci bez zamlčování negativních faktů. Svou prací také dospěla k poznání, že krize měla i pozitivní dopad. Odkryla dlouhodobě špatné řízení konkrétní organizační jednotky;
- bakalářská práce Martina Šula „Krizový manažer ve veřejné správě“ se zabývá krizovými zákony a jejich použitím v praxi s dopadem na obce s rozšířenou působností. Výzkumem zjistil, že více než polovina respondentů byla spokojena s legislativou, kterou on považoval za nedostatečnou. Zjištěné rozdíly mezi legislativou a skutečným fungováním krizového řízení v obcích s rozšířenou působností byly nepatrné. Odůvodňuje to *„bezproblémovým fungováním legislativy v praxi“* (Šula, 2009, str. 44).

1.2 Krizový management – krizové řízení

Při popisu vlastního krizového managementu ve školství vychází autorka z popisu a vymezení krizového managementu jako takového.

„Krizový management je tradičně chápán jako specifický, zpravidla krátkodobý přístup řízení, jehož podstatou je vyřešit krizovou situaci“ (Veber, 2000, str. 367). Rozdíly mezi standardním řízením a krizovým řízením vidí Veber v řadě specifických rysů. Mezi nimi uvádí vyhlášení výjimečného stavu, vyšetření a odstranění příčin nebo alespoň eliminaci jejich projevů, nutnost zamezení zmatku a stanovení *„mluvčího pro vnější komunikaci“* (Veber, 2000, str. 367). Díky častým a rychlým změnám, které jsou pro dnešní dobu typické, se zvyšuje riziko havárií nebo ekonomických krizí, což dává prostor pro preventivní aktivity. Veber (2000) mezi ně řadí sledování rizikových situací a hledání možných příčin, tvorbu krizových plánů, kalkulaci rizika vzniku krize a simulační tréninky krizových situací. Tyto základní preventivní aktivity jsou aplikovatelné do jakéhokoliv odvětví činnosti práce i života.

V krizovém řízení existují dva přístupy, které se *„identifikují především v oblastech sociálněpolitické, ekonomické krize a krize v důsledku živelných pohrom a havárií“* (Zuzák & Königová, 2009, str. 26). Podle prvního přístupu se jedná o krizové řízení, které je založeno na *„řešení krize, která už nastala a byla identifikována“* (Zuzák & Königová, 2009, str. 27). Druhým přístupem je řízení krize v době, než ji lze identifikovat a *„než se dostane do fáze zlomu“* (Zuzák & Königová, 2009, str. 27). Je založena na preventivních opatřeních, která vedou k omezení vzniku krize. Jedná se o nepřetržitý proces vytváření stabilizačních systémů pro identifikaci krizí, zmírnění jejich dopadů a rychlého návratu ke stavu před krizí. Je ošetřena legislativním procesem, který jednoznačně stanovuje provádění preventivních opatření.

Problematikou krizového řízení se zabývá i mezinárodní zpráva Crisis Management – An International Overview, kterou vydal Ústav veřejné správy Irsko v roce 2009. Zpráva se opírá o případové studie krizových situací, které měly dopad na širokou veřejnost i okolní státy. Uvádí, že krizové události jsou nepředvídatelné, ale nejsou neočekávané. Efektivní zvládnutí krizového managementu demonstruje na třech základních cyklech, které jsou navzájem propojené.

Obrázek 1 Efektivní zvládání krizového managementu

Zdroj: http://www.eu.gov.hk/english/publication/pub_bp/files/crisis_management.pdf

1. Preparation (příprava) – řeší otázky plánování, simulace a školení
2. Management (řízení) – řeší otázky přidělování a využívání zdrojů zabezpečovacích systémů a komunikace
3. Evaluation (hodnocení) – analyzuje vzniklou situaci, sbírá a vyhodnocuje odpovědi na otázky typu: K čemu nám krize přispěla? Co jsme se naučili?

Dodržováním tří výše zmíněných cyklů dochází ke snížení rizika vzniku krizových událostí nebo k eliminaci následků již vzniklých krizových událostí a k rychlejšímu návratu ke stavu před krizí.

Podle mezinárodní zprávy má krize tři úrovně. První úroveň se týká krize v rámci organizace. Ta může být vyřešena pomocí zdrojů organizace a má omezený dopad mimo organizaci. Druhá úroveň se týká krize, do které je zapojeno několik organizací a která má dopad na značnou část okolí. Třetí úroveň se vztahuje ke katastrofální události, která se týká celého regionu. Nedají se použít místní zdroje a dopad na celý systém je rozsáhlý. Mezi základní „zlatá“ pravidla řízení krizí patří plánování, efektivní vedení a jasná komunikace.

Krize nejsou dobře předvídatelné, a proto „rozhodujícím faktorem“ často bývá čas, „v jehož průběhu se obvykle krize prohlubuje a způsobuje stále větší škody“ (Zuzák & Königová, 2009, str. 26). Díky plánování lze krizím předcházet nebo podstatně snížit dopady krize na její okolí.

Dle Antušáka (2009) obsahuje krizový management dvě propojené úrovně procesů, kterými jsou proces řízení rizik a proces řízení krizí.

U procesu **řízení rizik** se jedná o „systematickou aplikaci cíleně plánovaných aktivit, procedur a praktik zaměřených na identifikaci, analýzu, zhodnocení, monitorování a ovlivňování hrozeb a z nich plynoucích rizik“ (Antušák, 2009, str. 30). Souhrnně se dá říct, že se jedná o minimalizaci nebo zamezení možnosti vzniku krize. Je charakteristický třemi funkcemi, mezi které patří prevence, korekce a protikrizová intervence.

Naopak proces **řízení krizí** je „ucelený soubor praktických opatření, přístupů a metod, který je realizován v hierarchizovaném a funkčně propojeném systému“ (Antušák, 2009, str. 32) s nasazeným cílem dostat krizi pod kontrolu a navazuje na proces řízení rizik. Obsahuje dvě funkce, a to redukci a obnovu.

Pokud chceme krizi řídit, musíme nejprve znát její podstatu. V obecné charakteristice se jedná o situaci, ve které je významným způsobem narušena rovnováha mezi základními charakteristikami systému a postojem okolního prostředí.

Řízení krize může probíhat živelně (neřízená krize), s nahodilými zásahy, nesystémově, intuitivně. Pak „*má tendenci k přímočarému, rychlému průběhu, na jehož konci je podlehnutí krizi*“ (Antušák & Kopecký, 2003, str. 46). Naopak, pomocí krizového managementu lze krizi dostat pod kontrolu a řídit ji „*bud' pomocí řetězce úplného řízení krize nebo krokem utlumení krize ve stádiu symptomů*“ (Antušák & Kopecký, 2003, str. 46).

Proces řízení krizí „*je založený na předpokladu, že krize může být řízena dobře, nebo špatně, žádná jiná poloha není*“ (Antušák, 2009, str. 33). Rozdíl bude pouze ve výsledku. Pokud bude krize řízena správným směrem, změní se v příležitost. V opačném případě dochází k „*podlehnutí krizi, kolapsu a zániku systému*“ (Antušák, 2009, str. 33). Antušák tento proces přirovnává k „*zákonu přežití*“. Pro výsledek procesu řízení krize je důležitým faktorem i stav

organizace před krizí nebo při vstupu do ní, její síla, ekonomická stabilita, dodavatelsko-odběratelské vztahy, zákazníci, aktuálnost produktů, služeb, konkurenceschopnost, atd.

V definicích krizového managementu se nejčastěji objevují definice založené právě na procesu řízení krizí. I v dalších kapitolách se této problematice budeme věnovat hlouběji. Důraz bude kladen zejména na řízení krizí v oblasti školství, které vznikají v důsledku vnitřních bezpečnostních hrozeb.

1.2.1 Definice krizového managementu ve školství

Dle významu se může jednat o specifickou aktivitu, skupinu řídicích pracovníků nebo o obor vědní disciplíny. V české i světové odborné literatuře lze nalézt mnoho definic krizového managementu. „Záleží na přístupu, profesním pohledu či škole managementu“ (Antušák, 2009, str. 25). Některé definice odpovídají pojetí státních orgánů a jiné „náзору Sekce krizového managementu VŠE Praha“ (Vodáček, 2006, str. 41). Pro stanovení definice krizového managementu ve školství autorka využila následující definice.

Hálek (2008) definuje krizový management v užším pojetí jako „*souhrn vědeckých poznatků, odborných postupů a aplikačních nástrojů preventivních, rozhodovacích a technologických opatření umožňujících řídicím pracovníkům, řešit krizové situace.*“ (Hálek, 2008, str. 54).

Zákon číslo 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) v platném znění, § 2 definuje krizový management jako „*souhrn řídicích činností orgánu krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury*“ (§ 2, 240/2000 Sb.,).

Antušák (2009) se při stanovení definice držel „přístupu Drucker-Vodáček“ (Antušák, 2009, str. 25) a definoval krizový management jako „*ucelený soubor teoretických přístupů, praktických doporučení a metod, uplatňovaných v hierarchizovaném a funkčně propojeném systému orgánů veřejné správy, právnických a fyzických osob, jehož cílem je minimalizovat možnost vzniku krize nebo redukovat rozsah škod a minimalizovat dobu trvání krize.*“

Důležitou součástí krizového řízení je i odstranění následků působení negativních krizových faktorů, obnova systému a jeho návrat do nového běžného stavu“ (Antušák, 2009, str. 25).

Krizový management lze také chápat jako univerzální termín sloužící pro pojmenování procesů, které jsou spojeny se zvládáním krizové situace „*přírodního, antropogenního, sociálně společenského, ekonomického či podnikohospodářského charakteru*“ (Hálek, 2008, str. 54). Mezi tyto procesy patří monitorování potenciálního rizika, nejistoty a nebezpečí, která pramení z negativní události. Jedná se o systém prevence a následného vedení organizace v době krizové situace.

Autorka v této práci vymezuje krizový management ve školství jako soubor nástrojů, odborných přístupů, zkušeností, praktických doporučení a metod, které vedení škol, zřizovatelé i ministerstvo využívá při řízení krizových situací, a dále při předcházení, vyhledávání a eliminaci hrozeb. Dále sem patří analýza a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování postupu při vzniku krizové situace a otevřená komunikace pracovníků škol a školských zařízení, dětí, žáků, studentů, zákonných zástupců a veřejnosti. I pro školský krizový management platí, že se jedná o krátkodobý přístup řízení, jehož podstatou je vyřešit krizovou situaci. Naopak na úrovni prevence ve školství se jedná o dlouhodobou, periodickou činnost, jejíž součástí je např. aktualizace směrnic, školení zaměstnanců, nácvik evakuace atd. Povinnost vedení škol zabývat se krizovým managementem je daná školským zákonem a dalšími zákony, viz kapitola 1.4.

1.2.2 Vznik a vývoj krizového managementu

Dle V. Hála (2008) je „*utajená zmínka o vzniku krizového managementu již v roce 1925, a to v General Motors*“ (Hálek, 2008, str. 15). Podle E. Antušáka (2009) byl termín krizový management poprvé použit v době karibské krize prezidentem J. F. Kennedym v roce 1962. Později byl tento termín využíván v terminologii NATO po celou dobu studené války pro řešení různých krizových situací zejména vojenského charakteru. „*Z hlediska vývoje byl průlomový rok 1991, kdy se rozpadla Varšavská smlouva a NATO (Severoatlantická vojenská aliance) vyhlásilo novou strategickou koncepci vycházející z Deklarace o míru a spolupráci*“ (Zapletalová, 2012, str. 18). Od té doby se proces zvládání krizí „*týká celého kontinua*

latentních i reálných vojenských i nevojenských hrozeb a ohrožení“ (Antušák, 2009, str. 39). Podle Antušáka (2009) bylo určitým bodem zvratu ve vývoji krizového managementu 11. září 2001, kdy došlo k sérii koordinovaných teroristických útoků ve Spojených státech amerických. V New Yorku byly zasaženy dvě věže Světového obchodního centra a sídlo Pentagonu. Následně vyhlásil demokratický svět v čele s USA válku terorismu. Byla přijata bezpečnostní opatření k ochraně obyvatel proti případným biologickým, radioaktivním nebo chemickým útokům, které jsou stále aktuální.

Krizový management byl pojmenován v 60. letech minulého století. Bylo to období, kdy se v západní civilizaci začala využívat počítačová technika a „člověk se stal součástí vyšší generace (počítačový taylorismus)“ (Hálek, 2008, str. 15). Zhruba od roku 1962 se krizový management vyčlenil jako samostatná oblast.

Krizovým managementem ve školství se dosud podrobně nikdo nezabýval, někteří autoři se problematiky dotýkali jen okrajově. Přitom ve školství je krizový management součástí každodenního života. To byl i důvod, proč autorku téma zaujalo natolik, že se rozhodla k napsání této práce.

1.2.3 Vymezení pojmů

Mezi základní pojmy krizového managementu řadíme krizi, hrozbu, riziko, krizovou situaci a krizový stav. Definice jednotlivých pojmů je přímo závislá na oblasti činnosti, ve které se autor dané definice pohybuje.

Krize

- slovo řeckého původu vycházející ze slovesa krino – vybírat, měřit mezi dvěma variantami, posuzovat, rozhodovat. Z něj vzniklo podstatné jméno krisis, „kterým se vyjadřovala rozhodná chvíle nebo doba rozhodnutí samo nebo nesnáze“ (Zuzák & Königová, 2009, str. 18);
- nestabilní doba nebo stav věcí, kdy dochází k rozhodující změně, „a to buď změně obsahující distinktivní možnost vysoce nežádoucího výsledku, nebo vysoce žádoucího a krajně pozitivního výsledku“ (Antušák, 2009, str. 45);

- událost, síla, osoba, aktivita, „*kteřá má nežádoucí vliv na bezpečnost nebo může způsobit škodu*“ (Roudný & Linhart, 2006).

Pro oblast školství autorka definuje krizi jako událost, osobu nebo aktivitu, která ohrožuje výchovně vzdělávací proces, vyrovnané hospodaření, existenci školy či školského zařízení nebo bezpečnost ve školách a školských zařízeních.

Hrozba

- jakýkoliv subjekt, který může svou činností zničit nebo poškodit „*konkrétní chráněnou hodnotu nebo zájem jiného subjektu*“; může se také jednat o jev nebo událost, která může být bezprostřední příčinou „*poškození nebo zničení konkrétní chráněné hodnoty nebo zájmu*“ (Antušák, 2009, str. 48);
- jakýkoliv jev, který má možnost poškodit „*zájmy a hodnoty chráněné státem. Míra hrozby je dána velikostí možné škody a časovou vzdáleností (vyjádřenou obvykle pravděpodobností čili rizikem) možného uplatnění této hrozby*“ (MVČR).

Pro oblast školství autorka definuje hrozbu jako jev nebo skutečnost, která díky své eskalaci může způsobit vznik krizové situace.

Riziko

- „*možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí*“. Riziko má přímou souvislost s konkrétní hrozbou. Je z něj vždy odvoditelné. Velikost rizika „*je možno posoudit na základě tzv. analýzy rizik, která vychází i z posouzení naší připravenosti hrozbám čelit*“ (Bezpečnostní strategie ČR 2003);
- „*představuje možnost vzniku události s výsledkem odchylným od předpokládaného cíle, a to s určitou objektivní matematickou nadějí či statistickou pravděpodobností. Je to tedy kvantifikovaná nejistota*“ (Antušák, 2009, str. 48). Vypovídá o rozměru hrozby.

- „vyjadřuje míru budoucího ohrožení objektu, respektive aktiva hrozbami, které vede ke škodám“ (Roudný & Linhart, 2006).

Pro oblast školství autorka definuje riziko jako možnost vzniku určité nežádoucí události, jejímž důsledkem by mohl být ohrožen chod školy nebo školského zařízení nebo bezpečnost osob ve školách a školských zařízeních.

Krizová situace

- nepředvídatelný nebo stěží předvídatelný průběh událostí „po narušení rovnovážných stavů přírodních, technických, technologických, ekologických, ekonomických, sociálních a společenských systémů, v důsledku kterého dochází k ohrožení životů, zdraví nebo majetku občanů, životního prostředí, veřejného pořádku, vnitřní nebo vnější bezpečnosti státu,“ (Antušák, 2009, str. 46) kdy na vyřešení vzniklých problémů nepostačí běžné pravomoci a disponibilní zdroje;
- „mimořádná událost, v jejímž důsledku se vyhláší stav nebezpečí, nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav. Jsou při ní ohroženy důležité hodnoty, zájmy či statky státu a jeho občanů a hrozící nebezpečí nelze odvrátit a způsobené škody odstranit běžnou činností orgánů veřejné moci, ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních a jiných služeb a právnických a fyzických osob“ (MVČR).

Pro oblast školství autorka definuje krizovou situaci jako těžko předvídatelný průběh událostí, které způsobí narušení běžného chodu školy či školského zařízení.

Krizový stav

- Stav, který vyhláší státní orgán dle míry nebezpečí „v případě hrozby nebo vzniku krizové situace a v přímé závislosti na jejím charakteru a rozsahu“ (MVČR). **Stav nebezpečí** je definován § 3 zákona číslo 240/2000 Sb. a je vyhlášován hejtmanem kraje nebo primátorem hlavního města Prahy. Může být vyhlášen v případě ohrožení životů, zdraví, majetku a životního prostředí (např. povodně na určitém území). **Nouzový stav** upravuje ústavní zákon číslo 110/1998 Sb., Čl. 5,6 a vyhláší ho vláda

ČR, popř. předseda vlády. Může být vyhlášen v případě živelních pohrom, průmyslových nebo ekologických havárií a nehod. Lze jej vyhlásit i v případě jiného nebezpečí, které ve velké míře ohrožuje životy, zdraví, majetek nebo vnitřní pořádek a bezpečnost. **Stav ohrožení státu** upravuje Čl. 7 ústavního zákona číslo 110/1998 Sb. a vyhlašuje jej Parlament ČR v případě bezprostředního ohrožení svrchovanosti státu, územní celistvosti nebo jeho demokratických základů. Vyhlášení **válečného stavu** upravuje článek 43 ústavního zákona číslo 1/1993 Sb. a o jeho vyhlášení rozhoduje Parlament ČR v případě napadení státu nebo pokud je třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení. *„Cílem vyhlášení krizového stavu je, kromě jiného, legalizace změn kompetencí jednotlivých orgánů krizového řízení, jakož i rozsahu, způsobů a forem získávání zdrojů potřebných k překonání dané krizové situace“* (Antušák, 2009, str. 46).

Pro oblast školství autorka definuje krizový stav jako okamžik, kdy dojde k identifikaci krizové situace a vedení školy vyhlásí krizový stav.

1.3 Základní klasifikace hrozeb

Intenzita rizika je závislá na druhu hrozby. Z každé hrozby se dá riziko odvodit. Abychom uměli správně definovat bezpečnostní hrozby ve školství a stanovit ty pravé postupy řízení krizí, je zapotřebí si ujasnit základní klasifikaci hrozeb. Každý z autorů, který se touto problematikou zabývá, dělí hrozby z jiného pohledu. Každý pohled je však jedinečný a pro správné posouzení rizik vycházejících z těchto hrozeb velmi důležitý.

1.3.1 Klasifikace hrozeb dle E. Antušáka

Asymetrické hrozby

Dle E. Antušáka (2009) jsou za asymetrické hrozby považovány takové prostředky a způsoby jednání protivníka, kterým nelze stejným způsobem čelit. *„Je to snaha technologicky slabšího soupeře překonat převahu protivníka využitím jeho slabých míst, a to s použitím metod, které se velmi liší od běžného konvenčního vedení operací“* (Vojenské zpravodajství).

Termín „asymetrické hrozby“ se poprvé objevil ve zprávě skupiny provádějící revizi obranné politiky USA v roce 1997. Od té doby se termín používá v dokumentech týkajících se národní bezpečnosti. Do této kategorie spadají i všechny formy terorismu.

Jedná se o hrozby neočekávané nebo těžko či částečně předvídatelné a mohou mít ve školství podobu:

- Globalizačních hrozeb – narušení informačních a komunikačních systémů ve školství, živelné pohromy (povodně, vichřice, úder blesku, apod.), následky průmyslové a ekologické havárie (škol a školských zařízení v okolí epicenter vzniku), epidemie (chřipka, žloutenka, apod.),
- Destabilizačních hrozeb – různorodost náboženského vyznání, nedostatek finančních prostředků
- Proliferačních hrozeb – ve školství není relevantní

Věcné hrozby

Představují rozsáhlou skupinu hrozeb

Přírodních

- z vědeckého pohledu se jedná o „extrémní geofyzikální události, pocházející z oblasti biosféry, litosféry, hydrosféry nebo atmosféry, schopné způsobit katastrofy a pohromy“ (Antušák, 2009, str. 52);
- zdrojem jsou extrémy počasí, tektonická činnost a pohyby půdy, různé druhy nákaz (epidemie, pandemie, enzootie, epifytie) a jiná přírodní ohrožení (zhoršení ovzduší, zvýšení radioaktivity, magnetické anomálie, ...).

Antropogenních

- jsou to hrozby přímo spojené s lidskou činností, které kromě sociogenních hrozeb nemají vojenský charakter;
- jedná se o hrozby technogenní (chemické havárie, ropné havárie, dopravní katastrofy, destrukce staveb, požáry a exploze,...), ekologické (masový úhyn živých organismů, kontaminace vod, velké havárie v odpadovém hospodářství,...), agrogenní (splavování půd do vodních toků, eroze půdy, nevhodné používání hnojiva agrochemikálií, znehodnocování vodních zdrojů) a sociogenní (narušení dodávek elektrické energie, plynu a tepla, narušení dodávek potravin, pitné vody, socioterorismus, narušení dodávek ropy a ropných produktů,...).

Společenského, sociálního a ekonomického charakteru

- jsou hrozby, které mohou ohrozit bezpečnost rodiny, organizace, jednotlivce, státu nebo aliance;
- jedná se o formy vojenské (ohrožení suverenity, svrchovanosti, územní celistvosti, ohrožení svobody občanů, občanských a lidských práv, ohrožení demokratických základů a právního řádu), bezpečnostní – ohrožení strategických a dalších významných zájmů státu (mezinárodní terorismus, činnost mafií, extremismus, zneužívání hromadných sdělovacích prostředků, mezinárodní obchod s drogami,

organizovaný zločin,...), bezpečnostní ekonomického charakteru (vážná ohrožení hospodářské politiky státu, nezákonné obchody, embargo dodávek základních surovin, praní špinavých peněz, ekonomická sabotáž a terorismus, nerovnoměrnost ekonomického vývoje,...) a vnitrobezpečnostní (narušení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, pokus o destabilizaci státu, růst drogové kriminality, růst vnitřní organizované zločinnosti, hromadné pouliční nepokoje, sociální konflikty, stávky, protesty a demonstrace,...).

Vnitřní hrozby

Jsou to hrozby, které mohou postihnout jednotlivé organizace nebo jedince. Dělíme je na hrozby objektivní (existují nezávisle na vůli subjektu – politika, změna legislativy,...) a subjektivní (osobní, nepromyšlené jednání, manažerské chyby,...). Dále na univerzální (ohrožují všechny organizace) a profilové (vyplývají z odbornosti, profese).

Do vnitřních hrozeb spadají také hrozby technologické, výrobní, ochrany majetku, manažerského selhání, bezpečnosti podnikání, tržní, dodavatelské, finanční, informační,...

Mezi vnitřní technické hrozby můžeme zařadit např. výpadek proudu, vytopení pracovních prostor, únik plynů,..., ale také selhání lidského činitele, jakým může být krádež, vloupání, zpronevěra, vandalismus, stávka.

U vnitřních bezpečnostních hrozeb se může jednat o biologickou radioaktivní kontaminaci, počítačovou kriminalitu, nebezpečný odpad (injekční stříkačky s nákazou AIDS, SARS, žloutenka typu C,...), vyhrožování, kybernetický terorismus, sabotáž, rozptýlení chemikálie a další.

1.3.2 Klasifikace hrozeb podle J. Eichlera

Trochu z jiného pohledu se na klasifikaci hrozeb dívá J. Eichler (2004). Ten hrozby dělí do čtyř základních skupin. Jedná se o

- geopolitické hledisko, kde rozlišuje hrozby přímé (bezprostřední ohrožení státu) a nepřímé (státní spojenci, regionální stabilita,...);

- časové hledisko, kde hrozby dělí na naléhavé (potřebují okamžitou reakci, řešení) a latentní (nevyžadují okamžité řešení, ale při ignoraci mohou přerůst v naléhavé);
- hledisko dle původce, kde hrozby dělí na záměrné (agrese, teroristické útoky, národní útlak, ...) a nezáměrné (povodně, erupce sopek, epidemie,...);
- sektorové hledisko, kde hrozby dělí na politické (nedemokratické režimy,...), ekonomické (nestabilita ekonomických trhů,...), vojenské (ozbrojená agrese), sociální (epidemie, invaze uprchlíků,...) a kulturní (náboženská nesnášenlivost, fanatismus,...).

1.3.3 Klasifikace hrozeb ve školství

Klasifikace vnitřních hrozeb podle Antušáka (2009) se dá velmi dobře použít i pro klasifikaci vnitřních hrozeb ve školství. Autorka této práce je dělí na:

- objektivní – změna legislativy (maturity, přijímací řízení, změna způsobu financování, volební období ředitelů - časté změny legislativy, pozdní vydání změn) má vliv na kvalitu přípravy dětí, žáků, studentů i škol a školských zařízení (výchovně vzdělávací proces probíhá několik let, ale legislativa se mění v kratším intervalu);
- subjektivní – porušení rozpočtové kázně, nepřípustné chování vůči žákům či spolupracovníkům (mobing, bossing), nestanovení vize, špatné rozhodnutí ředitele či pedagogického pracovníka;
- bezpečnostní – neoprávněné vniknutí cizí osoby do budovy školy, alkohol, omamné a psychotropní látky, šikana, situace, kdy žák ohrozí jinou osobu bodnou, střelnou nebo jinou zbraní, terorismus, počítačová kriminalita, biologičtí činitelé;
- technogenní bez souvislosti s lidským činitelem – požár, výpadek proudu, vytopení prostor školy, únik plynu;
- technogenní v souvislosti s lidským činitelem – krádeže, vandalismus, vloupání, zpronevěra;
- finanční – nedostatečné financování provozních prostředků, předfinancování projektů, problematika normativního financování školství v době poklesu demografické křivky;
- informační – zneužití informací o zaměstnancích, dětech, žácích a studentech (ochrana osobních údajů) škol a školských zařízení.

1.4 Aplikace krizového managementu ve školství

1.4.1 Národní strategie a právní předpisy pro krizový management ve školství z hlediska bezpečnosti

Vedení škol musí aplikovat ve školách a školských zařízeních taková opatření, aby naplňovalo „Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“, který je vládou vydáván jednou za dva roky. Aktuální program vždy navazuje na úkoly z minulého programového období. V úvodu jsou stanoveny priority, které by se do předem daného termínu měly naplnit. Pro roky 2013 – 2014 jsou mezi prioritami „bezpečnost a ochrana zdraví dětí, žáků a studentů“.

V roce 2013 vznikla Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018, která vychází ze závěrů jednání s krajskými školními koordinátory a metodiky prevence a ze stanovených dlouhodobých cílů stanovených Strategiemi mezíresortních orgánů. Je v souladu se Strategií prevence kriminality na období 2012 - 2015 a s Národní strategií protidrogové politiky na období 2010 – 2018. Hlavním cílem je prevence rizikového chování *„prostřednictvím efektivního systému prevence, fungujícího na základě komplexního působení všech na sebe vzájemně navazujících subjektů, minimalizovat vznik a snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže“* (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018, str. 6).

Oblast primární prevence rizikového chování ve školách a školských zařízeních legislativně upravuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, který ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a pro předcházení vzniku rizikového chování. Zákon č. 109/2002 Sb., o zařízeních ústavní výchovy, ochranné výchovy a zařízeních preventivně výchovně péče, ve znění pozdějších předpisů, upravuje oblast preventivně výchovné péče. Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který zpřísnil podmínky pro požívání alkoholu, tabákových výrobků a jiných návykových látek. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, je klíčovou

pro funkci školního metodika prevence a metodika prevence, protože poprvé tyto funkce zákonně ukotvuje. Dále vymezuje kompetence v rámci školy a stanovuje metodické řízení v systému mezi poradnou a školou. Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi něž prevence rizikového chování patří). Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů stanovuje, že metodik, který splňuje kvalifikační předpoklady, má nárok na příplatek za svou činnost. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů se zabývá problematikou dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve vztahu k primární prevenci zejména oblastí sociálního znevýhodnění). Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, která v §2 přímo stanovuje, že *„školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů“* (Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018, str. 14-16).

Usnesením vlády ze dne 22. srpna 2007 č. 926 vznikl „Národní akční plán prevence dětských úrazů na léta 2007 – 2017“, který si klade za cíl *„maximálně snížit dětskou úmrtnost v důsledku úrazů a zastavení nárůstu a snížení četnosti dětských úrazů, zejména úrazů závažných s trvalými následky“* (MŠMT, 2007).

Protože úrazy dětí, a to nejen ve školním prostředí, jsou dle statistik pojištěoven i ministerstva zdravotnictví nejčastější příčinou úmrtí, vznikají organizace, které se aktivně zapojují do boje proti úrazovosti dětí, žáků i studentů. Jednou z takových institucí je mezinárodní síť Bezpečných škol WHO. Hlavním centrem této sítě je Peaceful Resources Center dba International Safe Schools v Tusconu (USA). Členem této sítě se může stát jakákoliv česká škola, která naplňuje stanovené indikátory a požádá o přijetí nejlépe prostřednictvím Centra úrazové prevence při II. lékařské fakultě Univerzity Karlovy. Více informací lze získat

na internetových stránkách www.bezpecna-skola.cz, kde je vytvořeno informační zázemí pro všechny, kteří se snaží touto problematikou zabývat.

V České republice tuto problematiku řeší neziskové organizace, například Záchranný kruh www.zachranny-kruh.cz a Dětství bez úrazů www.detstvibezurazu.cz. Při Fakultní nemocnici Motol je zřízeno Národní koordinační centrum prevence úrazů, násilí a podpory bezpečnosti pro děti www.nkcpu.cz. V jeho dílci vyšla v březnu 2013 metodika zaměřená na bezpečné mateřské školy, prevenci úrazů a násilí dětí předškolního věku pod názvem Bezpečná mateřská škola. Účelem této metodiky je seznámení pedagogických pracovníků s různými druhy dětských úrazů, rozpoznání a pochopení rizikových faktorů úrazů a poskytnutí návodu k prevenci v prostředí mateřských škol.

1.4.2 Vnitřní bezpečnostní hrozby ve školství

Vnitřní bezpečnostní hrozby, které mohou ve školství vzniknout, autorka rozděluje na:

- hrozby způsobené žákem – jedná se zejména o požití alkoholu, omamných a psychotropních látek, v jehož důsledku může dojít k napadení pomocí střelných, bodných a ostatních zbraní nebo k jinému způsobu ohrožení dětí, žáků, studentů a zaměstnanců škol, a dále o počítačovou kriminalitu, výhružné telefonáty nahlašující bombové útoky, úmyslné založení požáru;
- hrozby způsobené zaměstnanci školy – většinou nedodržením stanovených bezpečnostních pravidel (zanechání nebezpečné látky na místě dostupném dětem, žákům a studentům – chemikálie z laboratoří, úklidové a dezinfekční prostředky, některé druhy biologických odpadů,...), neúmyslným založením požáru;
- hrozby způsobené cizí osobou – násilné vniknutí do budovy a ohrožení všech osob v budově školy střelnou, bodnou nebo jinou zbraní, vzetí rukojmího, chemický útok, teroristický útok;

Abychom snížili rizika vyplývajících z výše zmíněných hrozeb, musí mít každá organizace zpracované směrnice k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Zaměstnanci škol a školských zařízení, děti, žáci a studenti z nich získávají informace o možných rizicích a o opatřeních, jak rizika minimalizovat nebo se jim vyhnout. Každý je povinen tyto stanovené pokyny

dodržovat. Povinnost zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví vychází zejména z § 22, §29, § 30, §65, §96 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), zněním znění pozdějších předpisů, dále z § 391 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, § 12 vyhlášky č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, zněním znění pozdějších předpisů, § 3 a § 4 vyhlášky č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, § 11 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů, Metodický pokyn č. 37 014/2005 – 25, k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení zřizovaných MŠMT.

Tato rizika jsou řízena pomocí administrativních úkonů - školení dětí, žáků, studentů a zaměstnanců, zápis o úrazu a s tím spojené úkony, zpětná vazba (po zvoleném časovém intervalu např. po jednom roce vyhodnocení situace a stanovení následných opatření) a aktualizace vnitřních směrnic.

Mezi pravidelná školení patří školení o bezpečnosti a ochraně zdraví pro děti, žáky, studenty škol a školských zařízení, které se provádí minimálně jednou ročně a znovu po každém zaviněném i nezaviněném úrazu. O školení dětí, žáků a studentů se musí provést zápis do třídní knihy.

Školy a školská zařízení a jsou povinny vést evidenci úrazů studentů, žáků a dětí, které vznikly v souvislosti s činností škol a školských zařízení. Každý úraz musí být zapsán do „Knihy úrazů“ (do 24 hodin od oznámení úrazu). Jedná-li se o úraz, jehož následkem vznikla nepřítomnost žáka ve škole nebo došlo ke smrtelnému úrazu či k poškození zdraví, v jehož důsledku došlo k úmrtí do 1 roku od vzniku úrazu, je povinnost vyhotovit „Záznam o úrazu“. Záznam se také vyhotovuje v případě, že úraz nezpůsobí nepřítomnost žáka ve výuce, ale je velmi pravděpodobné, že dojde k poskytnutí náhrady ze strany pojišťovny za bolest a ztížení společenského uplatnění způsobené úrazem. Tento záznam se zasílá elektronicky na Českou školní inspekci, na pojišťovnu žáka a jeden výtisk se předá zákonnému zástupci dítěte, žáka, studenta nebo zletilému žákovi, studentovi a místně příslušnému útvaru Policie ČR (jen pokud máme podezření, že v souvislosti s úrazem došlo ke spáchání trestného činu).

Všechny školy a školská zařízení v České republice musí mít sjednanou pojistku, která se vztahuje i na úrazy vzniklé v souvislosti s její činností. Při podpisu záznamu o úrazu by měl být žákovi předán formulář „Posudek o bolestném“, který vyplní při ukončení léčby ošetřující lékař. Na pojišťovnu se zasílá „Hlášení pojistné události“ spolu s vyplněným tiskopisem „Záznam o úrazu“ a „Posudek o bolestném“. Po zpracování těchto dokumentů je žák pojišťovnou odškodněn.

Všechny školy a školská zařízení jsou rovněž povinny vést evidenci úrazů zaměstnanců. Tato povinnost vychází z § 105 odst. 2 zákoníku práce. Kniha úrazů slouží k evidenci všech úrazů v organizaci, a to i v případě, že nebyla z tohoto úrazu způsobena pracovní neschopnost nebo byla způsobena pracovní neschopnost s dobou kratší než 3 dny.

Pokud dojde k úrazu na pracovní cestě (např. na školení, výkon funkce maturitního komisaře, ...), upravuje povinnost zaměstnavatele § 105 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Zaměstnavatel, u něhož došlo k pracovnímu úrazu, má povinnost objasnit příčiny a okolnosti úrazu a neprodleně o něm informovat zaměstnavatele postiženého zaměstnance. Musí také umožnit účast zaměstnancova zaměstnavatele na objasnění příčin a seznámit ho s výsledky tohoto zjištění. Záznam o úrazu provede zaměstnavatel postiženého zaměstnance i zaměstnavatel, ke kterému byl zaměstnanec vyslán. Hlášení pojistné události po vyšetření a ukončení úrazu provádí zaměstnavatel postiženého zaměstnance.

Školení bezpečnosti a ochrany zdraví pro zaměstnance škol a školských zařízení zajišťuje zaměstnavatel a to minimálně jednou za dva roky. Školení musí být zabezpečeno prostřednictvím vedoucích zaměstnanců či specializovaných pracovníků nebo soukromých institucí zabývajících se touto problematikou. V současné době je velké množství škol nuceno kvůli složité legislativě a nejednotnému výkladu právních předpisů tyto služby u soukromých institucí objednávat. Není totiž v jejich silách zajistit problematiku BOZP v souladu se zákonem. Neopomenutelným důvodem mohou být kontroly pracovníků z inspektorátů práce, kteří dodržování těchto činností kontrolují. Pokud školy do stanoveného termínu nalezené nesrovnalosti neodstraní, hrozí jim vysoké pokuty.

Podle dotazníkového šetření, které autorka provedla, bylo zjištěno, že technika BOZP na školách z 75% vykonává externí firma či osoba. V 19 % tuto činnost vykonává pedagogický a v 6 % nepedagogický pracovník.

Dále autorka blíže popisuje jednotlivé vnitřní bezpečnostní hrozby, které mohou školy a školská zařízení ohrozit.

Alkohol

Jako jednu z hrozeb ve školství autorka stanovila alkohol. Požití alkoholu, a to jak pracovníkem školy, tak dítětem, žákem nebo studentem, může výrazně ovlivnit výchovně vzdělávací proces a bezpečnost škol a školských zařízení.

U zaměstnanců je zákaz požití alkoholu na pracovišti dán zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Podle něj je zaměstnanec povinen nepožívat alkoholické nápoje na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště a dále nesmí pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele vstupovat. Pokud má zaměstnavatel podezření na požití alkoholu u zaměstnance, musí se tento zaměstnanec povinně podrobit dechové zkoušce nebo jinému testu na přítomnost alkoholu v těle. Toto se děje vždy pouze na pokyn oprávněného vedoucího zaměstnance, který je písemně pověřen zaměstnavatelem (§ 106 odst. 4 písmeno i) zákona č. 262/2006 Sb.,).

Zákaz prodeje a požití alkoholu u dětí, žáků a studentů je v České republice dán zákonem č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a nesmí se prodávat osobám mladším 18 let věku. Na úrovni školy řeší problematiku alkoholu metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 příloha č. 4 „Co dělat, když – intervence pedagoga“. Mimo jiné se v něm praví, že je alkohol nejrozšířenější návykovou látkou.

Česká republika je zapojena do studie Světové zdravotnické organizace HBSC (Health Behaviour in School-aged Children), která sbírá poznatky o spotřebě alkoholu u dětí

a dospívajících. Na základě výsledků tohoto výzkumu byla zpracována v roce 2011 Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků. Uvádí, že „*data z posledního šetření skutečně prokazují, že české děti se do kontaktu s alkoholem dostávají*“ (Kalman, a další, 2011, str. 80) již poprvé ve 13 letech. Další výzkumy probíhaly u žáků ve věku 15 let. Pravidelnou konzumaci (pití během uplynulého měsíce) přiznali 3 ze 4 žáků a za posledních 30 dní se opila třetina těchto konzumentů. Na aktivní intervenci ze strany pedagoga není ve školách velký prostor. V případě, že má dítě závažnější problém s návykovými látkami, je nutné upozornit rodiče, informovat dětského lékaře a školního psychologa nebo poradnu zabývající se prevencí. Pokud rodiče nespolupracují, má škola možnost obrátit se na odbor sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) s upozorněním na zanedbání mravní výchovy dítěte.

Aktuální legislativu, informace a metodické příručky vhodné pro použití ve škole, které se týkají alkoholu, lze získat na stránkách Národního monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti www.drogy-info.cz, SANANIN o. s. www.sananim.cz, Podané ruce o. s. www.podaneruce.cz, pražské Prev-centrum www.prevcentrum.cz a stránky primáře mužského oddělení závislostí Psychiatrické léčebny Bohnice MUDr. Karla Nešpora CSC www.drnespor.eu.

Pro prevenci nadměrného pití alkoholu je důležité formování vhodných postojů k návykovým látkám, informovanost o jejich povaze, účincích a rizicích.

Psychotropní a omamné látky

Jako další hrozbu ve školství autorka stanovila psychotropní a omamné látky, jejichž požití pracovníkem školy, nebo dítětem, žákem nebo studentem může výrazně ovlivnit výchovně vzdělávací proces a bezpečnost škol a školských zařízení.

Za návykové látky jsou považovány omamné a psychotropní látky, které jsou uvedené v příloze číslo 1 až 7 zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách, ve znění pozdějších předpisů.

Dle zákoníku práce nesmí zaměstnanec pod vlivem těchto látek vstupovat na pracoviště. V případě podezření je zaměstnanec povinen podrobit se orientačnímu zjištění, zda je, či

není pod vlivem výše zmíněné látky. Odborné lékařské vyšetření může provádět jen zdravotnické zařízení.

Dle metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení č.j. 21291/2010-28 příloha č. 1 „Co dělat, když – intervence pedagoga“ je užívání návykových látek považováno za rizikové chování. Mezi rizikové chování se řadí abstinence od drog, experimentální užití drog, rekreační užití drog, problémové užívání drog, které je dlouhodobé a způsobuje poškození zdraví a nese sebou sociální i ekonomické problémy, a závislé užívání drog, jež způsobuje vážné somatické, sociální a psychologické poškození. Mezi drogy, se kterými se můžeme ve školách setkat, řadíme alkohol, tabák, marihuanu, těkavé látky (ředidla, lepidla, plynné látky), metamfetamin, heroin a syntetické drogy (např. extáze).

Nutnost řešit problematiku omamných a psychotropních látek ve školství vychází ze zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášky č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a mládeže, ve znění pozdějších předpisů, Úmluvy o právech dítěte 104/1991 Sb., a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků v užívání nelegálních drog z roku 2011, která vychází ze studie Světové zdravotnické organizace HBSC, uvádí v klíčových zjištěních, že zkušenost s marihuanou má asi 30 % 15letých. Marihuana je „*nejrozšířenější druh nelegální drogy*“. (EMCDDA, 2009) V České republice je na třetím místě po tabáku a alkoholu. Má psychotropní efekt a u některých osob může vyvolat psychické problémy, jako jsou úzkost, paranoidní stavy, deprese či poruchy myšlení.

Pro eliminaci rizikového chování pod vlivem omamných a psychotropních látek je vhodné vytvořit si ve škole síť důležitých kontaktů na koordinátory prevence na úrovni krajů a okresů

a při řešení problémů spolupracovat s neziskovými organizacemi. Podle příloh k vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízení, ve znění pozdějších předpisů, patří mezi standardní činnosti škol a školských zařízení tvorba a kontrola realizace preventivních programů. Obsahuje např. charakteristiku organizace, analýzu stavu rizikového chování ve škole, garanta programu a jeho spolupracovníky, způsob propagace preventivních programů, cíle prevence ve škole, obsah prevence, metody práce, vlastní program pro dané časové období, aktivity pro rodiče, volnočasové aktivity, rozpočet. Program musí být v souladu s dalšími vnitřními směrnici školy, především se školním řádem.

Velmi závažnou hrozbou je podezření, že žák užil návykovou a psychotropní látku. Takovou situaci řeší pedagogický pracovník, který má toto podezření, nebo školní metodik prevence (či jiný pedagogický pracovník k tomu určený nebo externí pracovník). Okamžitě kontaktuje zákonné zástupce, Odbor sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a Policii ČR. Škola může provést orientační zkoušku k prokázání intoxikace návykové a psychotropní látky z potu nebo slin použitím testeru, pokud má souhlas zákonného zástupce žáka. Pokud žák jeví značné známky ovlivnění návykovou látkou, je nutné kontaktovat rychlou záchrannou službu a žáka předat do péče zdravotníků.

Ve škole, kde k incidentu došlo, je nutné aplikovat výchovná opatření v souladu se školním řádem, aby bylo všem žákům jasné, že požití omamných nebo psychotropních látek není ve škole tolerováno. Zároveň je vhodné zařadit preventivní aktivitu zaměřenou na tuto problematiku.

Podrobnější postup při řešení konzumace návykové látky je popsán v metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení č. j. 21291/2010-28, ve kterém je také vzor „Souhlasu zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka s orientačním testováním žáků na přítomnost návykové látky v organismu“.

Více informací mohou pedagogičtí pracovníci a metodici prevence získat i z webových portálů, jako jsou např. <http://www.drogy.net>, <http://www.prevence-info.cz>, <http://www.drogy-info.cz/>.

Počítačová kriminalita

V poslední době se stále častěji můžeme i ve školství setkat s hrozbou počítačové kriminality. Před několika lety bychom vůbec nemuseli počítačovou kriminalitu ve školách řešit, protože veškerá agenda škol a školských zařízení byla vedena v papírové podobě nebo na lokálních počítačích, které nebyly připojeny na server ani na internet. V současné době je celá administrativa školy i veškeré databázové soubory přístupny ze serveru a veškerá počítačová technika je připojena do sítě a k internetu. Je tedy nezbytné vytvořit zabezpečovací okruhy a případné kybernetické útoky včas identifikovat a použít takové systémové řešení, které by případný kybernetický útok buď odrazilo, nebo alespoň identifikovalo.

V České republice je legislativně počítačová kriminalita řešena zejména zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje celou řadu trestných činů spojených s informačními a komunikačními technologiemi. Jedná se například o § 230 – Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči dat, § 180 - Neoprávněné nakládání s osobními údaji, § 232 – Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti aj. Další zákon, který se touto problematikou blíže zabývá, je zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Poslanecká sněmovna na 6. schůzi konané dne 14. února 2014 projednala v prvním čtení zákon o kybernetické bezpečnosti, který by měl nabýt účinnosti 1. ledna 2015. Cílem tohoto zákona je *„zvýšit bezpečnost kybernetického prostoru, nastavit mechanismus aktivní spolupráce mezi soukromým sektorem a veřejnou správou za účelem vyšší efektivity při řešení kybernetických bezpečnostních událostí a v této souvislosti zavést do praxe soubor oprávnění a povinností“* (Národní bezpečnostní úřad).

Co si však pod pojmem kybernetický útok můžeme představit? Jedná se zejména o záměrně způsobenou *„událost vedoucí k narušení normální funkčnosti systému v nejširším smyslu, od narušení integrity dat přes narušení důvěryhodnosti systému až po jeho nedostupnost*

a plnou funkčnost“ (Mareš, Rektořík, Šelešovský, & kolektiv, 2013, str. 29). Mezi nejčastější kybernetické útoky patří DDoS, Malware a Hacking.

DDoS je nejčastějším typem kybernetického útoku. Dochází při něm k cílenému přetížení systému tak, aby byl pro další uživatele nepřístupný. Napadají se tak například webové stránky, telefonní linky nebo DNS (Domain Name System) infrastruktury. Typickým útokem DDos v České republice bylo v roce 2012 napadení stránek organizace OSA (Ochranný svaz autorský). Škody způsobené tímto typem útoku jsou minimální, *„jedná se tak o jakési demonstrativní gesto a vyjádření odporu“* (Mareš, Rektořík, Šelešovský, & kolektiv, 2013, str. 39).

Malware je počítačový program, který slouží k poškození počítačového systému nebo k vniknutí do něj. Jedná se o souhrnný název, pod který spadají počítačové viry, spyware, adware a trojské koně. Malware je velmi rychle rostoucí hrozba v oblasti kybernetické bezpečnosti. Veškerá opatření proti této hrozbě mají preventivní povahu. Jsou to různé typy antivirových programů, které má každá organizace, nejen ve školství, povinnost evidovat v majetku. V majetku se evidují buď jako drobný dlouhodobý nehmotný majetek, nebo dlouhodobý nehmotný majetek. Evidence probíhá stejně jako u softwarových programů na základě vystavených licencí.

Hacking označuje „průnik do systému jinou nežli standardní cestou, tedy obejití či prolomení jeho bezpečnostní ochrany“ (Janoušková, 2012). Tento typ hrozby je v současné době třetí nejčastější kybernetickou hrozbou. Pro eliminaci je zapotřebí mít plně aktualizovaný software a neprolomitelné (či těžko prolomitelné) uživatelské heslo. K zamezení hackingu slouží i bezpečnostní audit, který by měl nedostatky v zabezpečení PC sítě odhalit. Školy si mohou audit objednat u externích softwarových firem, nebo pokud mají schopné koordinátory PC a správce sítě, provést si ho sami. Základním pravidlem pro prevenci je však nutná bezpečnostní politika, která povede všechny uživatele k užívání „hesel silných a zároveň hesel unikátních“ (Mareš, Rektořík, Šelešovský, & kolektiv, 2013, str. 42). V případě zachycení útoku, je zapotřebí okamžitě odpojit napadený systém od sítě internetu. Hacking pro svůj útok totiž vyžaduje aktivní internetové připojení.

Všechny výše popsané druhy kybernetických útoků se objevují ve školství. Může to být oblast zájmu dětí, žáků a studentů, kteří zkoušejí bezpečnost vnitřní internetové sítě ve škole s nebývalým zájmem.

Kyberšikana je „jednou z forem psychické šikany a řadí se mezi sociálně patologické jevy“ (Národní centrum bezpečnějšího internetu, 2012). Definujeme ji jako *„záměrné agresivní chování, které je prováděno buď jednotlivcem, nebo skupinou prostřednictvím elektronických médií vůči člověku, jenž se v danou chvíli nemůže vůči útokům bránit“* (Černá, 2013, str. 9). Podle metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č.j. 21291/2010-28 příloha č. 7 „Co dělat, když – intervence pedagoga“ se jedná o zneužití informačních komunikačních technologií, zejména mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu.

Kyberšikana je charakteristická prostorovou a časovou neomezeností, širokými sociálními dopady, obtížnou rozpoznatelností a anonymitou. Může ohrozit děti, žáky, studenty i pedagogické pracovníky. Odehrává se v kybernetickém prostoru, a proto je velmi zálučná. Její neřešení může mít pro potenciální oběť až tragické následky. Zasahuje-li kyberšikana děti, žáky, studenty nebo pedagogické pracovníky dané školy, musí ji škola řešit vždy.

V roce 2007 zahájila svoji činnost linka bezpečí ONLINE dostupná z www.pomoconline.cz, která poskytuje dospívajícím a dětem pomoc při práci s internetem formou sociální a psychologické asistence. Byla zřízena Linkou bezpečí a je součástí projektu Safer Internet Plus. Jedná se o první specializovanou linku krizové intervence v ČR. Celorepublikový projekt E-Bezpečí se zabývá problematikou nebezpečných komunikačních jevů spojených s používáním informačních komunikačních technologií. Je dostupný z webových stránek www.e-bezpeci.cz a obsahuje řadu doporučení pro děti, rodiče i pedagogické pracovníky. Projekt je realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci s dalšími organizacemi. Mezi další internetové webové stránky, které se zabývají obdobnou tematikou, patří např. www.saferinternet.cz, www.protisikane.cz.

V současné době není žádný právní předpis, který by se přímo zabýval otázkou kyberšikany. Existují však právní předpisy, které s řešením kyberšikany souvisí. V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, se může dle závažnosti dopadu kyberšikany na oběť jednat např. o § 175, § 180, § 181, § 184, § 191, § 192, § 230, § 231, § 352, § 353.

Zbraně

Další hrozbou ve školství je také výskyt zbraní ve školách a školských zařízeních.

Zbraň je nástroj, který slouží k prosazování zájmů. Podle § 118 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, se zbraní rozumí, *„cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznějším“* (§ 118, 40/2009 Sb.,).

Používání zbraní proti jednotlivci, ať už se jedná o žáka či pedagogického pracovníka, nebo proti skupině osob, se v českých školách díky včasné intervenci pedagogických pracovníků a všeobecné osvětě příliš často nevyskytuje. Podle slov ministra školství z dubna 2014 byl poslední útok v Ústavu sociální péče v Králíkách dvanáctým brutálním atakem na pedagogického pracovníka v České republice.

Povinnost ochrany před riziky, která vyplývají z držení a manipulace se zbraněmi ve školách a školských zařízeních, legislativně vychází ze zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a vyhlášky č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, dále vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálním vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů.

I přes veškerou snahu pedagogických pracovníků v rámci primární prevence se ve školách s prvky násilí setkáváme stále dál. Mezi nejrizikovější faktory patří agresivní chování, které

může vést ke rvačkám, vandalismu, použití zbraní, násilí proti žákům nebo pedagogům, šikaně aj. Pro eliminaci těchto jevů je zapotřebí včas diagnostikovat prvotní příznaky a pomocí vhodných metod utlumit a vyřešit projevy agrese u jedince nebo skupiny žáků.

Podle metodického doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28 je nutné nošení jakýchkoliv zbraní do školy zakázat školním řádem. V případě nalezení zbraně u žáka je povinnost informovat ředitele školy a danou zbraň zajistit. Incident může být řešen dle závažnosti s Policií ČR, Oddělením sociálně právní ochrany dětí nebo střediskem výchovné péče. Přesné postupy, jak se zachovat v dané situaci, by měl znát každý pracovník školy a školského zařízení.

Více informací mohou pedagogičtí pracovníci a metodici prevence patologických jevů získat i z webových portálů jako jsou např. <http://www.prevence-info.cz>.

Neoprávněné (násilné) vniknutí do školní budovy, vzetí rukojmího

Další hrozbou ve školství je neoprávněné (násilné) vniknutí do školní budovy a vzetí rukojmího. Při neoprávněném vniknutí cizí osoby do školní budovy je povinností každého zaměstnance takovou osobu z budovy vykázat. V případě potíží upozorní zaměstnanec na tuto skutečnost vedení školy, které zavolá na Policii ČR.

Pokud dojde k násilnému vniknutí do školní budovy, svědek vniknutí, případně žák nebo zaměstnanec, oznámí tuto skutečnost řediteli školy nebo jeho statutárnímu zástupci. Ti posléze volají Policii České republiky, která po příjezdu přebírá velení.

Při násilném vniknutí do školní budovy a vzetí rukojmího je nutné se zadržující osobou jednat klidně a cílevědomě. Vzetí rukojmího je v České republice definováno v odst. 1 § 174 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Pomocí technických nebo jiných prostředků napadený zaměstnanec (dítě, žák, student) nebo jiný náhodný svědek vyrozumí o stávající situaci vedení školy. To obratem volá na Policii ČR a sděluje získané prvotní informace o násilném činu a o vzniklé situaci. Do příjezdu PČR je nutné uzavřít všechny vstupy a vjezdy do areálu budovy a zamezit dalším zaměstnancům a dětem, žákům,

studentům, aby vstupovali do ohrožených prostor. Pokud to situace dovolí, je nutné evakuovat nezúčastněné děti, žáky, studenty a zaměstnance. Ředitel školy nebo jeho statutární zástupce se mezitím snaží zjistit požadavky zadržující osoby s cílem získat co nejvíce času do příjezdu zásahové skupiny policie.

Po celou dobu vzniklé situace musí ředitel nebo jeho statutární zástupce spolupracovat s Policí ČR. Informace rodičům a příbuzným zúčastněných osob nebo médiím podává ředitel školy až po konzultaci s velitelem zásahu.

Výše zmíněné postupy byly popsány dle zpracovaného plánu opatření vzdělávacích zařízení při vzniku mimořádné události a vyhlášení krizového stavu. Tyto postupy byly zpracovány v aplikaci SYPOS (informační krizový systém). Aplikace slouží k podpoře přípravy a realizaci plánovaných opatření škol při vzniku mimořádných událostí a při vyhlášení krizového stavu.

Únik chemikálií, biologičtí činitelé

Další hrozbou, která se ve školství může vyskytnout, je únik chemikálií.

Podle zákona č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon), ve znění pozdějších předpisů, který vychází ze směrnice Evropské unie, se za nebezpečné chemické látky považují látky, které jsou vysoce toxické, toxické nebo zdraví škodlivé, které po vdechnutí, požití nebo proniknutí kůží mohou i ve velmi malém nebo malém množství způsobit akutní nebo chronické poškození zdraví nebo smrt. Většina těchto látek je uvedena v zákoně č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií) v příloze 1 a 2 zákona.

Ve školách dochází k manipulaci s chemickými látkami zejména ve školních laboratořích. Každá laboratoř musí mít zpracovaný Řád chemické laboratoře (Laboratorní řád). Vychází z české technické normy ČSN 01 8003, která obsahuje obecná ustanovení o vybavení

laboratoří, zásadách bezpečné práce, uskladnění a likvidaci vybraných nebezpečných chemických látek. Řád musí být vyvěšen na dobře viditelném místě.

Používání chemických látek je upraveno kromě výše zmíněných zákonů, ještě dalšími předpisy. Jedná se o zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 402/2011 Sb., o hodnocení nebezpečných vlastností chemických látek a chemických směsí a balení a označování nebezpečných chemických směsí, ve znění pozdějších předpisů, nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Každá chemická látka nebo směs musí mít zpracovaný bezpečnostní list, ve kterém jsou uvedené podrobnosti o chemické látce nebo směsi, *„pokyny týkající se uskladnění, zacházení, likvidace, odstranění, použití osobních ochranných pomůcek“* (Nováková & Prucek, 2013).

Podle zákona o ochraně veřejného zdraví nesmí žáci ve věku od 15 do 18 let *„nakládat s nebezpečnými chemickými látkami a směsmi klasifikovanými jako vysoce toxické, toxické a žíravé“* (Nováková & Prucek, 2013). Situace je jiná v oborech, které připravují na budoucí povolání. Tam žáci mohou s látkami manipulovat pod přímým dohledem odborně způsobilé osoby.

Povinnost organizace mít bezpečnostní listy je i v oblasti úklidových prostředků, které se ve školách využívají. Úklidové prostředky podle BOZP musí být v uzamčené kovové skříni, tak aby nemohlo dojít k odcizení a ohrožení zdraví dětí, žáků, studentů a zaměstnanců školy a školského zařízení. Úklidové prostředky, které mají v bezpečnostním listu označení žíravina, musí být pro používání ve školství povoleny hygienickou stanicí.

Chemické útoky na školy v České republice nejsou příliš časté. Pokud k nějakému takovému útoku dojde, obejde se bez ztrát na životech. Pro případ autorka uvádí níže chemický útok na základní školu v Lysé nad Labem.

Podle dostupných informací z Nymburského deníku vystříkali dne 4. 4. 2008 bývalí žáci lyské školy učebny a přilehlé prostory neznámou látkou, která byla po evakuaci identifikována jako pepřový sprej. Osm dětí a jeden pedagogický pracovník museli být transportováni do nejbližšího zdravotnického zařízení. Zásahu se účastnilo několik složek ZIS. V důsledku tohoto útoku došlo k zabezpečení vstupu do budovy školy čipovým systémem a k instalaci kamer na budovách školy. Škola se poučila ze vzniklé situace a udělala vše proto, aby se obdobný případ již nemohl opakovat.

„Biologickými činiteli jsou všechny mikroorganismy, buněčné kultury a endoparaziti, které mohou vyvolat infekční onemocnění a alergické nebo toxikologické projevy v živém organismu. Mikroorganismem se rozumí mikrobiologický objekt buněčný nebo nebuněčný, schopný replikace nebo přenosu genetického materiálu; buněčnou kulturou se rozumí buňka pocházející z mnohobuněčného organismu, která roste in vitro“ (mohou žít v umělých podmínkách „tzv. ve zkumavce“) (GUARD7).

Mezi biologické činitele se řadí bakterie, viry, paraziti a houby (kvasinky a plísňe). Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2000/54/ES z 18. 9. 2000, o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí biologickým činitelům při práci vydává legislativu, která usiluje o minimalizaci zdravotních rizik. Tou je dána povinnost pro zaměstnavatele vyhodnocovat rizika, která mohou představovat biologičtí činitelé, zajišťovat pravidelné zdravotnické prohlídky a usilovat o snižování rizika prostřednictvím odstraňování kontaminovaného materiálu. V rámci prevence klade důraz na školení zaměstnanců.

Odvětvími, kde lze předpokládat expozici biologickým činitelům, jsou zejména potravinářský průmysl (sýr, jogurty, salámy, pečivo), zdravotnictví (virové a bakteriální infekce), laboratoře, zemědělství, lesnictví, zahradnictví, výroba potravin a krmiv pro zvířata, kovo-dřevo průmysl, pracovní prostory s klimatizačními systémy, archívy, muzea, knihovny (plísňe, kvasinky, bakterie), stavebnictví (Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci, 2003).

V případě identifikace činnosti, při které mohou být zaměstnanci vystaveni biologickým činitelům, je důležité jejich činnosti sledovat, vyhodnotit a případně pozměnit styl práce,

protože paraziti, bakterie a viry mohou způsobovat infekce, roztoči, enzymy, plísně zase různé druhy alergií nebo otravu.

O školství se mezi odvětvími, kde může docházet k expozici biologickým činitelům, nikde nehovoří. Nicméně díky velké kumulaci dětí, žáků a studentů může docházet k expozici virovým infekcím. Např. v roce 2008 byla v České republice vyhlášena epidemie žloutenky typu A. Některé školy byly uzavřené, jiné byly plně podřízeny krizovému řízení z řad vedení školy a krajských epidemiologů.

Dalším příkladem expozice biologickým činitelům mohou být ve školách plísně. Ve snaze snížit co nejvíce tepelné úniky se budovy zateplují a dřevěná okna, kterými profukovalo, se vyměňují za plastová. V případě nevhodně zvolených oken a špatné cirkulace vzduchu, dochází ke srážení vlhkosti na oknech. V místě kondenzátu se pak vytvářejí plísně, které se šíří díky sporám po budově školy.

Plísně, bakterie a kvasinky se mohou také vyskytovat ve školních knihovnách a archívech nebo příručních registraturách.

Teroristický útok

Teroristický útok na školu nebo školské zařízení je hrozbou, se kterou jsme se zatím v České republice nesetkali. Přesto na tuto hrozbu musí být naše školství připraveno.

Teroristický útok je v České republice definován v § 311 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Podstatou je poškození ústavního zřízení nebo obranyschopnosti ČR, narušení nebo zničení základní politické, hospodářské nebo sociální struktury a závažným způsobem zastrašení obyvatelstva provedením útoku ohrožujícího život nebo zdraví člověka s cílem způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví, zmocnění se rukojmího či zničení nebo větší poškození veřejného zařízení. Sumárně lze terorismus definovat jako *„plánované, promyšlené a politicky motivované násilí, zaměřené proti nezúčastněným osobám, sloužící k dosažení vytčených cílů“* (MVČR).

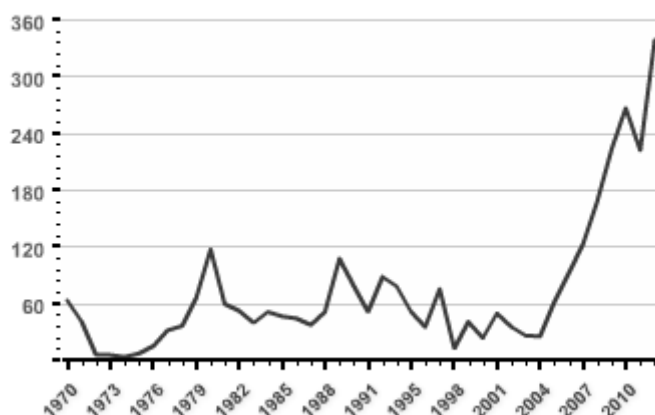
Ministerstvo vnitra vydalo v roce 2013 „Strategii České republiky pro boj proti terorismu od roku 2013“, která navazuje na strategii let minulých. Hlavním cílem je seznámit čtenáře

s aktuálními slabinami bezpečnostního systému a se „základními principy boje proti terorismu v podmínkách České republiky“ (MVČR, 2013). I když se na našem území nestal žádný teroristický útok klasického charakteru, neznamená to, že se stát nemůže. Díky moderním informačním a komunikačním technologiím můžou mezi sebou komunikovat a plánovat útoky nadnárodní volně propojené skupiny bez jednotného velení, které sdílejí stejnou ideologii.

Pojem „terorismus“ je velmi široký. Jedná se zejména o „kriminální činy proti civilistům, které mají usmrtit, vážně zranit nebo unést, s cílem vyvolat stav teroru v široké veřejnosti, skupině osob nebo jednotlivci, zastrašit obyvatelstvo, přinutit vládu nebo mezinárodní organizace k činnosti či naopak nečinnosti, čímž by se dopustili trestného činu, tak jak je vymezen v mezinárodních úmluvách a protokolech týkajících se terorismu“ (Rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1566, 2004).

„Terorismus je nejvážnější a nejnaléhavější bezpečnostní hrozbou současného světa“ (Rektořík, 2004, str. 13). Může ohrozit každého z nás. Školy mohou být, díky relativně velkému množství dětí, žáků, studentů, pro teroristy velmi lákavým cílem. Jsou nejzranitelnější a skrz ně může být nejjednodušší cesta k vydírání. Teroristé se na ně rádi zaměřují, protože vědí, že pro děti dospělí lidé udělají cokoliv.

V České republice jsme se zatím ještě nesetkali s teroristickým útokem směřovaným na školy. V zahraničí je tato zkušenost zcela odlišná. Kriminalisté z Univerzity of Maryland z USA sestavili celosvětovou databázi teroristických útoků. Databáze obsahuje teroristické útoky do konce roku 2012. Na školy v celosvětovém měřítku připadá celkem 3 031 incidentů. Jak ukazuje obrázek č. 4 je zcela zřejmý razantní nárůst teroristických útoků na školy a školská zařízení od roku 2004.

Obrázek 2 Četnost teroristických útoků na školy

Zdroj: <http://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=overtime&search=Educational Institution&count=100>

Podle výše zmíněné databáze byl nejčastějším útokem „bombový útok“, a to v celkovém počtu 1536 útoků. I přes relativně velkou četnost těchto událostí se počet mrtvých počítá při jednotlivých incidentech v jednotkách až desítkách osob. Cílem teroristů není zabít co nejvíce civilistů, ale vyvolat v lidech strach a paniku. Jediným případem s vysokým počtem mrtvých mezi teroristickými útoky spáchanými na školy a školská zařízení byl útok v Beslanu.

V září 2004 zaútočili na základní školu v Beslanu v Severní Osetii na jihu Ruska čečenští islamističtí separatisté. Dle zdrojů zahynulo po tomto teroristickém útoku na 334 rukojmích včetně dětí a okolo 783 osob bylo zraněno. Po tomto činu Rusko pozměnilo federální zákony a nechalo posílit pravomoci státních orgánů.

Nezisková organizace Záchranný kruh vytvořila unikátní projekt „Chraň svůj svět, chraň svůj život“ spolufinancovaný z ESF. Jedním z jedenácti interaktivních výukových kurzů, které jsou určeny zejména pro 1. a 2. stupeň základních škol, je kurz s názvem „Terorismus a jiné hrozby“. Je volně ke stažení z <http://www.zachranny-kruh.cz/flash/terorismus/www.swf> a obsahuje základní informace týkající se terorismu, typů teroristických útoků a zejména ochrany sebe i svého okolí před touto hrozbou. Obsahuje metodickou příručku

pro pedagogické pracovníky a různé testové úlohy pro žáky na zjištění jejich znalostí z této oblasti.

Pokud v budově školy nebo školského zařízení dojde k teroristickému útoku, je zapotřebí tento útok bezprostředně oznámit na Policii České republiky (telefonní číslo 158 nebo 112) a veškeré úkony provádět v součinnosti s velitelem zásahu.

Před příjezdem Policie ČR je nutné (pokud to situace dovolí) provést evakuaci dětí, žáků a studentů na předem stanovené shromaždiště. Tuto evakuaci nařizuje ředitel školy nebo jeho statutární zástupce. Určení zaměstnanci provádějí během evakuace kontrolu všech místností (třídy, kabinety, šatny, WC, sklepy,...). Pedagogičtí pracovníci jsou při evakuaci povinni s sebou vzít třídní knihy. Pokud se ve škole vede jen elektronická třídní kniha, je zapotřebí vypracovat jmenný seznam žáků, kteří se výuky účastnili. Jmenné seznamy žáků, pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců předává ředitel školy veliteli zásahu spolu s informacemi o osobách na shromážděním nebo o osobách, které jsou pohřešovány.

V případě zraněných osob provádí předlékařskou péči určení zaměstnanci školy a po příjezdu záchranné služby je předávají zdravotnickému personálu. Informaci o ukončení zásahu vydává velitel zásahu a předává ji řediteli školy nebo jeho statutárnímu zástupci. Ten pak vydává pokyn k obnovení výuky a činností v budově školy.

Způsoby postupu zvládnutí situace při teroristickém útoku jsou závislé na typu teroristického útoku. Vždy je tedy nutné komunikovat s velitelem zásahu IZS.

Požár

Mezi další hrozby, které mohou ohrozit bezpečnost na školách, patří požár. Požár je podle Antušáka technogenní hrozba. Technogenní hrozby jsou hrozby, které zpravidla „*představují provozní mimořádné události, havárie a katastrofy spojené s infrastrukturou*“ (Antušák, 2009, str. 149). V dotazníkovém šetření, uváděli respondenti požár jako jednu z nejčastějších hrozeb, která by je mohla na bezpečnosti ohrozit. Proto se autorka rozhodla požár přiřadit mezi vnitřní bezpečnostní hrozby ve školství.

Povinnosti vyplývající z požární ochrany „*jsou uloženy zákonem č. 133/1985., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů*“ (Rektořík, 2004, str. 129) a vyhláškou MV č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci). Za plnění povinností požární ochrany vždy zodpovídá vlastník nemovitosti nebo statutární osoba, která tuto nemovitost využívá ke své činnosti a je k této povinnosti určena smlouvou s vlastníkem nemovitosti. V přeneseném významu do školské praxe, pokud je škola v pronájmu, měla by mít smluvně ošetřeno, kdo za povinnosti vyplývající ze zákona o požární ochraně zodpovídá. Zda majitel nemovitosti nebo statutární zástupce školy.

Zákon o požární ochraně (dále jen PO) člení „*míry požárního nebezpečí do tří kategorií*“ (Rektořík, 2004, str. 129). První kategorií jsou činnosti s vysokým požárním nebezpečím, druhou kategorií jsou činnosti se zvýšeným požárním nebezpečím a třetí kategorií jsou činnosti bez zvýšeného požárního nebezpečí. Školy a školská zařízení jsou povinny se zařadit do výše zmíněných kategorií činností. „*Pokud se nezačlení správně, rozhodne o jejich správném začlenění orgán státního požárního dozoru*“ (Rektořík, 2004, str. 130).

Školy, u kterých jsou složité podmínky pro zásah záchranných sborů podle § 18 odst. e) vyhlášky č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), ve znění pozdějších předpisů, o sedmi a více nadzemních podlažích nebo o čtyřech a více nadzemních podlažích, pokud nemají chráněné únikové cesty, musí mít zpracovaný POŽÁRNÍ EVAKUAČNÍ PLÁN. Ten upravuje postup při evakuaci osob z objektů, které mohou být zasaženy nebo ohroženy požárem. Plán by měl být uložen na trvale dosažitelném místě, a to pro všechny osoby v organizaci. Musí v něm být jmenovitě označená osoba určená k řízení a organizaci evakuace, popsány cesty k evakuaci, místo shromáždění evakuovaných osob, způsob zajištění první pomoci postiženým osobám. Nejvhodnějším umístěním jsou nástěnné tabulky na chodbách škol a školských zařízení. Samozřejmostí jsou již v institucích znázorněné únikové cesty.

Školení zaměstnanců o požární ochraně se provádí jednou za dva roky a u vedoucích zaměstnanců jednou za tři roky. Noví zaměstnanci jsou školeni v PO a odborné přípravě před zahájením své činnosti v organizaci. Odborná příprava zaměstnanců zařazených

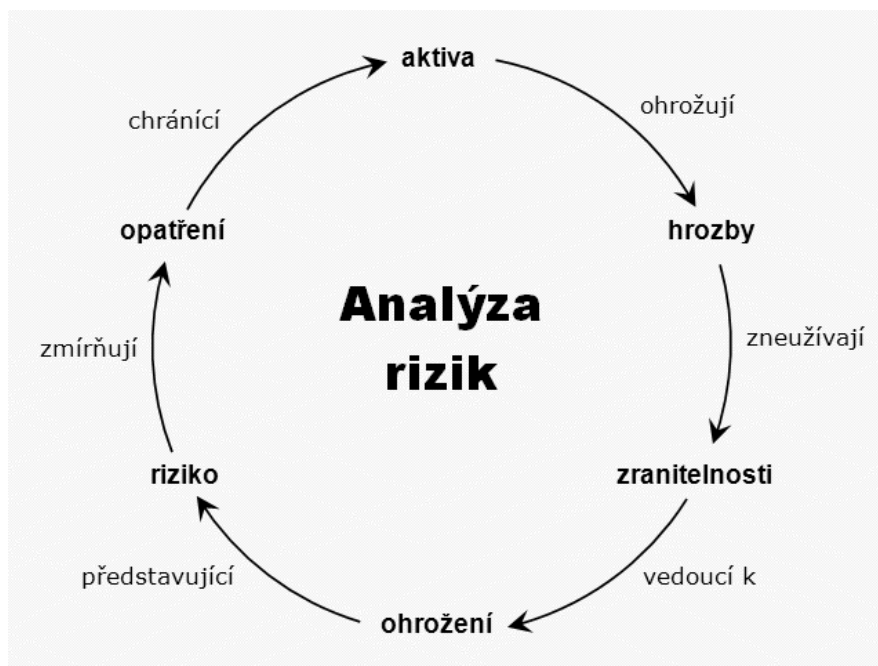
do požárních hlídek se provádí jednou za rok nebo při nástupu do zaměstnání či změně pracovního místa. Obsah školení je vždy určen tematickým plánem a časovým rozvrhem.

Všechny školy a školská zařízení musí mít zpracovaný POŽÁRNÍ ŘÁD. Ten upravuje základní zásady zabezpečení požární ochrany. Požární řád musí být zveřejněn na dobře viditelném místě, kde bude všem osobám přístupný.

Kontrola hasicích přístrojů a hydrantů, které jsou ve školách umístěny, musí být dle § 9 odst. 2 prováděcí vyhlášky č. 246/2001 Sb., konána jedenkrát ročně.

1.4.3 Analýza rizik ve školství

Stejně jako v jiných oblastech, i ve školství je potřeba nejprve rizika specifikovat, to znamená popsat. Poté je třeba provést podrobnou analýzu. Analýza rizika představuje souhrn činností, jako jsou identifikace rizik, posouzení jejich významu, stanovení velikosti rizika a jeho zhodnocení. Podle Čermáka by analýza rizika měla přinést odpovědi na otázky, které se týkají působení hrozeb a jejich aktivit ve společnosti, zjištění pravděpodobnosti určité zranitelnosti hrozby a vymezení druhu dopadu na společnost. Nejčastější pojmy, které se v souvislosti s analýzou rizik vyskytují, jsou aktivum, hrozba, zranitelnost, riziko opatření, ohrožení a narušení. Podle Čermáka dochází velmi často ke sjednocení pojmu hrozba a riziko. Z předchozích kapitol již víme, že hrozba sama o sobě nepředstavuje žádné riziko, ale může být zdrojem pro jedno nebo více rizik. „Hrozby pouze zneužívají zranitelnosti vedoucí k ohrožení, což je riziko, které lze snížit prostřednictvím opatření chránící aktiva před působením těchto hrozeb“ (Čermák, 2009). Průběh analýzy dobře vystihuje následující schéma.

Obrázek 3 Analýza rizik

Zdroj: ČERMÁK, Miroslav. *Řízení informačních rizik v praxi*. V Tribun EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2009, 134 s. ISBN 978-807-3997-311.

Dostupné z <http://www.cleverandsmart.cz/analiza-rizik-jemny-uvod-do-analyzy-rizik/>

Analýza rizik podle Čermáka se dá velmi dobře aplikovat i do školství. Pro její provedení je však zapotřebí znát datailně způsoby analýzy jednotlivých fází cyklu. Abychom mohli získat kvalitní výstupy pro sestavení procesních diagramů, které nám mohou v oblasti školství zjednodušit řešení krizových situací, musíme znát také klasifikaci, měření a hodnocení rizik.

„Riziko je vždy spojeno s určitou akcí, aktivitou či projektem s nejistým výsledkem“ (Hnilica & Fotr, 2009, str. 15) Můžeme ho klasifikovat z mnoha hledisek, a to podle základního třídění (např. čisté a podnikatelské,...) nebo z pohledu věcné náplně (legislativní, tržní,...).

Pro měření rizika je důležité stanovení jeho číselných charakteristik. To nemusí být vůbec jednoduché, protože je zapotřebí znát *„rozdělení pravděpodobnosti kritérií, vzhledem ke kterým se riziko určuje“* (Hnilica & Fotr, 2009, str. 20). K tomu nám slouží například pravděpodobnost nedosažení zvolené hodnoty kritéria, statistické charakteristiky variability nebo hodnoty kritéria překročené (nedosažené) se zvolenou pravděpodobností.

U rizika, kde nelze stanovit číselné charakteristiky, se stanovují charakteristiky kvalitativní a to „*v podobě slovních popisů*“ (Hnilica & Fotr, 2009, str. 25), ke kterým je přiřazena hodnota na stupnici.

Nejdůležitější fází analýzy rizika je identifikace rizika, pomocí které dospíváme k „*vyčerpávajícímu souboru rizikových faktorů, které by mohly*“ (Hnilica & Fotr, 2009, str. 28) negativně nebo pozitivně ovlivnit stanovený výsledek. Do procesu identifikace patří dekompozice objektu analýzy rizika, náplň identifikace a použití vhodných nástrojů a informačních zdrojů pro identifikaci rizika. Na jeho identifikaci „*by se měl podílet co nejširší okruh pracovníků i externích specialistů*“ (Hnilica & Fotr, 2009, str. 30). Jedině tak je možné vyhledat co největší okruh rizikových faktorů.

Povinnost identifikace rizik pro zaměstnavatele vychází ze zákona č. 260/2006 Sb., zákoník práce v platném znění, kdy je zaměstnavatel „*povinen soustavně vyhledávat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek, zjišťovat jejich příčiny a zdroje a na základě tohoto zjištění vyhledávat a hodnotit rizika*“ (Janáková, 1999-, str. 208). Pokud rizika nemůžeme odstranit, je zaměstnavatel povinen přijmout taková opatření, která by vedla k omezení jejich působení, tak aby byla rizika minimalizována. Opatření je zapotřebí stále kontrolovat a aktualizovat dle současné situace na pracovišti a o vyhodnocených rizicích vést dokumentaci.

K hodnocení rizik můžeme použít dva přístupy. Prvním je analýza citlivosti, která se využívá u kvantifikovatelných rizik, a druhým je expertní hodnocení, které lze uplatnit u obtížně kvantifikovatelných nebo u nekvantifikovatelných rizik, jehož nástrojem je matice hodnocení rizik.

Právě tuto matici hodnocení rizik můžeme využít ve školství nejčastěji. A to zejména v souvislosti s BOZP, kdy nám slouží ke stanovení rizik u jednotlivých druhů povolání nebo u ostatních činností.

Při hodnocení maticí rizik se používá závislost dvou hledisek. Jedním je pravděpodobnost výskytu a druhým intenzita negativního dopadu. „*Riziko je pak tím významnější, čím*

pravděpodobnější je jeho výskyt a čím vyšší je intenzita negativního dopadu“ (Hnilica & Fotr, 2009, str. 39). Může se využívat třístupňová, pětistupňová i vícešupňová hodnotící škála.

Příklad použití matice hodnocení rizik ve školství

Autorka vytvořila jako příklad matici pro vyhodnocení ohrožení zdraví ve vztahu k vykonávané činnosti – pedagogičtí pracovníci a administrativa – úraz elektrickým proudem přímým nebo nepřímým dotykem.

Tab. 1 Hodnocení rizik pedagogičtí pracovníci a administrativa

Hodnota závažnosti dopadu	Pravděpodobnost výskytu úrazu elektrickým proudem				
	1.	2.	3.	4.	5.
1	BR	BR	BR	AR	AR
2	BR	BR	AR	AR	MR
3	BR	AR	AR	MR	NR
4	AR	AR	MR	NR	VR
5	AR	MR	NR	VR	VR

Zdroj: autor

Legenda:

Hodnota závažnosti dopadu

- 1 – poranění bez pracovní neschopnosti
- 2 – poranění s pracovní neschopností
- 3 – vážnější úraz vyžadující hospitalizaci
- 4 – těžký úraz a úraz s trvalými následky
- 5 – smrtelný úraz

Míra rizika

- BR – bezvýznamné riziko (1 – 3)
- AR – akceptovatelné riziko (4 – 9)
- MR – mírné riziko (10 – 14)
- NR – nežádoucí riziko (15 – 20)
- VR – nepřijatelné riziko (21 – 25)

Pravděpodobnost výskytu rizika

- 1. Nahodilá
- 2. Nepravděpodobná
- 3. Pravděpodobná
- 4. Velmi pravděpodobná
- 5. Trvalá

Hodnota rizika (R) se vypočte součinem příslušné hodnoty závažnosti (Z) a pravděpodobnosti (P)

$$R = Z \times P \text{ (riziko = závažnost x pravděpodobnost)}$$

Tento postup je důležitý pro stanovení priorit bezpečnostních opatření, která by v organizaci, pro snížení míry rizika, měla být přijata.

Nejčastěji je dokumentace hodnocení rizik a možného ohrožení zdraví ve vztahu k vykonávané činnosti školy zpracována do přehledné tabulky, která obsahuje identifikaci nebezpečí, hodnocení rizika a bezpečnostní opatření. Pokud ve školách zpracovává BOZP externí firma, je toto hodnocení rizik opatřeno kulatým razítkem odborně způsobilé osoby k prevenci rizik v oblasti BOZP.

1.4.4 Postupy řešení – procesní diagramy (myšlenkové mapy)

Z analýzy rizik vyplývá řešení krizové situace. Pro popis postupu řešení je třeba zvolit takový způsob, který managementu škol umožní najít rychle účinný způsob řešení. Autorka vybrala procesní diagramy. Ty slouží pro grafické znázornění procesů, u kterých je sledována jejich časová návaznost. Lze je tedy velmi dobře využít v řízení krizových situací ve školství. Pro názornost autorka předkládá zpracování tří procesních diagramů. V této části textu jsou jednotlivé popisy k procesním diagramům a samotné procesní diagramy jsou v Příloze č. 3. Tvorbu procesních diagramů zbývajících hrozeb ponechává autorka k dalšímu zpracování.

Pro vytvoření procesních diagramů zvolila autorka metodiku procesního modelování, která vychází z notace Business Process Modeling Notation (BPMN). Dle metodické příručky pro řízení procesů - PROCESNÍ ANALÝZA FÁZE III., která byla zpracována projektem číslo CZ.1.04/4.1.01/53.00036 pod názvem „Nastavení systému projektového a procesního řízení na MěÚ Tišnov“, se jedná o soubor grafických objektů a pravidel, podle nichž mohou být mezi sebou procesy spojovány. Za vznikem této grafické notace stojí iniciativa Business Process Management Initiative, jejímž primárním cílem bylo vytvořit notaci, která by byla čitelná pro všechny účastníky životního cyklu. BPMN definuje jediný diagram. Ten je tvořen sítí grafických objektů, zejména aktivitami a zobrazením toku informací mezi nimi.

Procesy jsou kresleny v BizAgi Process Modeller. Jedná se o zjednodušený a zdarma dostupný modelovací nástroj, který zahrnuje základy modelování v notacích BPMN. Tím umožňuje široké veřejnosti přístup k modelování. Dalšími možnými modelovacími nástroji mohou být Business Process Visual Architect, Microsoft Vision či Enterprise Architect.

Popis použitých objektů je k dispozici na internetových stránkách www.bpmn.org v anglickém jazyce a v českém jazyce jsou jednotlivé popisy velmi dobře zpracovány v metodické příručce pro řízení procesů PROCESNÍ ANALÝZA FÁZE III., která je ke stažení na <http://www.tisnov.cz/soubor/metodicka-prirucka-pro-řízení-procesu.pdf>.

Procesní diagramy

Proces 1 – žák pod vlivem alkoholu bez akutního nebezpečí na životě

Pokud pedagogický pracovník přistihne žáka při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, zabrání mu v další konzumaci a předá ho školnímu metodikovi prevence. Školní metodik prevence provede se žákem rozhovor o dané situaci a sepíše zápis. Poté incident nahlásí řediteli školy a zápis mu předloží. Ředitel školy oznámí porušení školního řádu zákonnému zástupci nezletilého žáka. Poté stanoví termín výchovné komise a pozve na ni rodiče nezletilého žáka. Výchovná komise řeší vzniklou situaci, rozebírá důvody, proč k danému incidentu došlo, navrhuje řešení, případně kázeňská opatření. Dle doporučení výchovné komise udělí ředitel školy kázeňské opatření. Pokud žák opakovaně porušuje školní řád požitím alkoholu, nebo rodič při řešení incidentu nespolupracuje, oznamuje ředitel školy incident Orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).

Proces 2 – žák po požití omamné a psychotropní látky

Pokud pedagogický pracovník přistihne žáka při konzumaci omamné a psychotropní látky, zabrání mu v další konzumaci. Vyhodnotí situaci a v případě, že žák není ohrožen na životě, předá ho školnímu metodikovi prevence. Školní metodik prevence provede se žákem rozhovor o dané situaci a sepíše zápis s vyjádřením žáka, včetně zprávy, zda byl proveden orientační test na návykové látky. Incident nahlásí řediteli školy a zápis mu předloží. Ředitel školy oznámí porušení školního řádu zákonnému zástupci nezletilého žáka a incident nahlásí na Policii ČR. Poté stanoví termín výchovné komise a pozve na ni rodiče nezletilého žáka. Výchovná komise řeší vzniklou situaci, rozebírá důvody, proč k danému incidentu došlo, navrhuje řešení a kázeňská opatření. Dle doporučení výchovné komise udělí ředitel školy kázeňské opatření. Pokud žák opakovaně porušuje školní řád požitím psychotropní

a omamné látky, nebo rodič při řešení incidentu nespolupracuje, oznamuje ředitel školy incident Orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).

Proces 3 - požár

Osoba, která požár objeví, je povinna tuto skutečnost okamžitě nahlásit řediteli školy. Ten situaci vyhodnotí a zavolá Hasičský záchranný sbor ČR. Ředitel školy nebo jeho statutární zástupce vyhlásí evakuaci dětí, žáků a studentů. Určení zaměstnanci vyhlašují evakuaci křikem „hoří“ a provádí kontrolu všech místností (třídy, kabinety, šatny, WC, sklepy,...). Pedagogičtí pracovníci jsou při evakuaci povinni s sebou vzít třídní knihy nebo jmenné seznamy žáků. Jmenné seznamy žáků předají řediteli školy. Seznam pedagogických pracovníků a ostatních zaměstnanců se ke jmennému seznamu žáků doplní na shromaždišti. Ředitel vyhotovené seznamy předává veliteli zásahu. Velitel zásahu po vyhodnocení dané situace informuje ředitele školy o možné délce zásahu. Ředitel školy rozhodne buď o přesunu evakuovaných osob do předem domluvených prostor, nebo pošle žáky domů, v případě nezletilých žáků v doprovodu zákonných zástupců.

2 Výzkumná část

2.1 Výzkumný problém

Autorka si deskriptivní výzkumný problém definovala otázkou: „Jak ovlivňuje znalost vnitřních bezpečnostních hrozeb a rizik z nich vyplývajících managementem školy bezpečí žáků ve školách?“

K řešení výzkumného problému autorka použila výzkumné otázky zaměřené na zmapování výskytu a četnosti vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školství a jejich znalosti managementem školy.

Výzkumu se zúčastnili ředitelé a pedagogičtí pracovníci náhodně vybraných škol. Výzkum proběhl v dubnu 2014 pomocí dotazníkového šetření.

2.2 Výzkumný vzorek

Autorka si stanovila základní a výběrový soubor středních škol pro výzkum. Základním souborem byly střední školy v České republice, které byly uvedeny v seznamu středních škol v Učitelských novinách ze dne 22. 11. 2011 číslo 42 - 43. Výběrovým souborem byla jedna čtvrtina škol z každého kraje. Školy byly vybírány pomocí náhodného výběru. Celkem bylo osloveno 277 organizací. Návratnost dotazníku byla 32,5%.

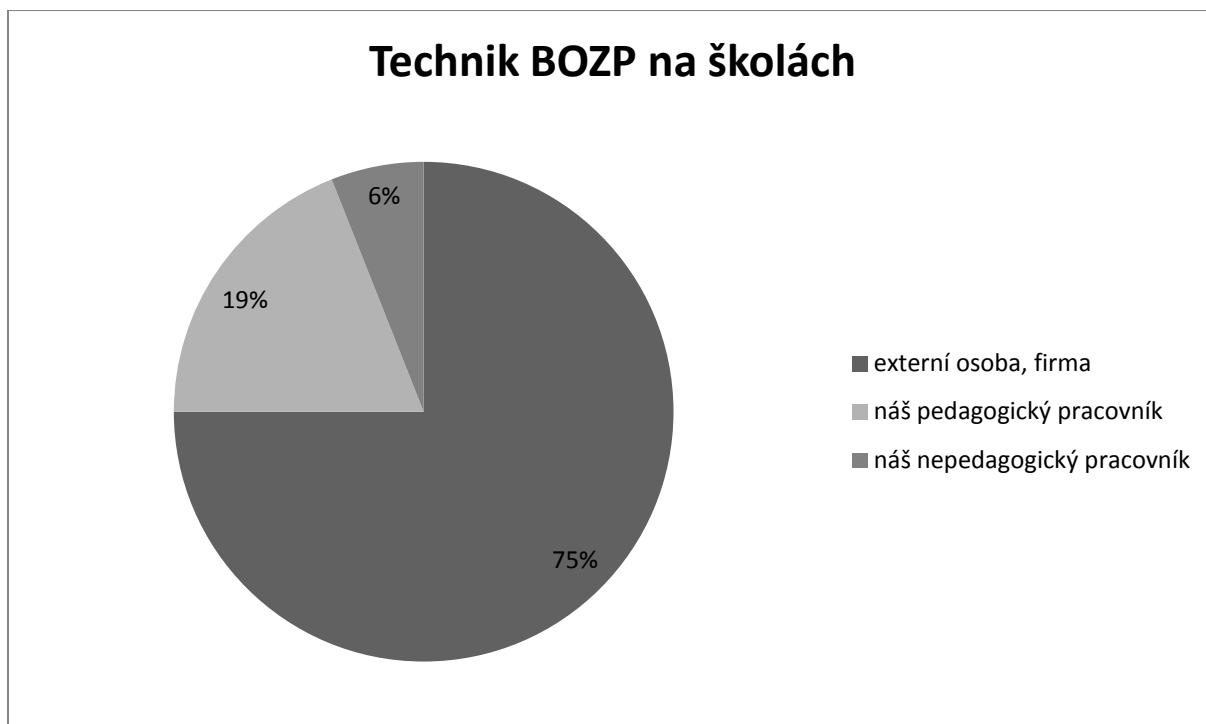
2.3 Výzkumné metody a nástroje

Jako výzkumnou metodu použila autorka dotazník „Vnitřní bezpečnostní hrozby“, který byl zpracován v aplikaci pro tvorbu dokumentů, tabulek a prezentací společností Google – Google Docs. Jedná se o sadu kancelářských aplikací, která funguje on-line.

Autorka vytvořila dotazník s uzavřenými otázkami pro ředitele škol a pedagogické pracovníky a obsahoval 9 otázek.

2.4 Výsledky výzkumu

Graf č. 1 Kdo dělá technika BOZP na škole?

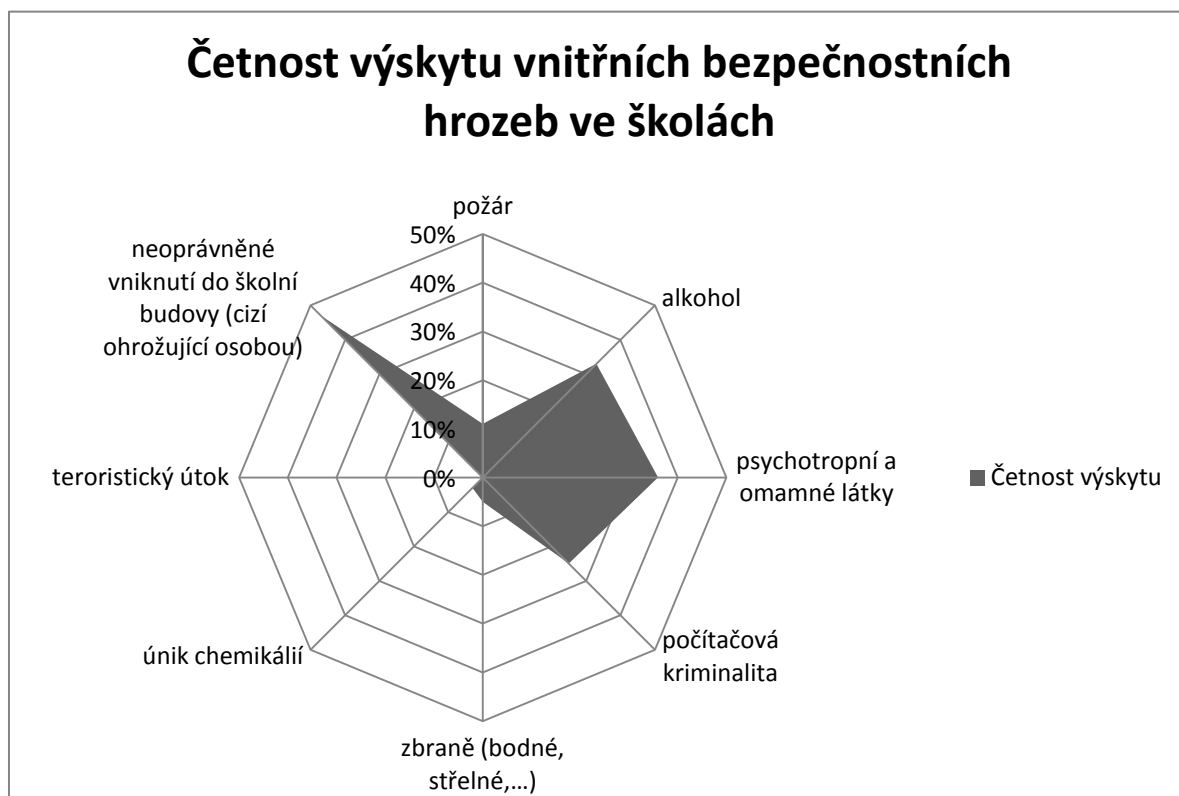

Z výšečového grafu vyplývá, že nejčastěji vykonává technika BOZP externí osoba nebo firma (75 %). V 19 % škol vykonává funkci pedagogický pracovník školy a v 6 % nepedagogický pracovní školy.

Diskuse

Autorka se domnívá, že šíře a závažnost problematiky vede ředitele školy nejčastěji k volbě odborníka pro výkon této funkce.

Graf č. 2. Četnost výskytu vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školách

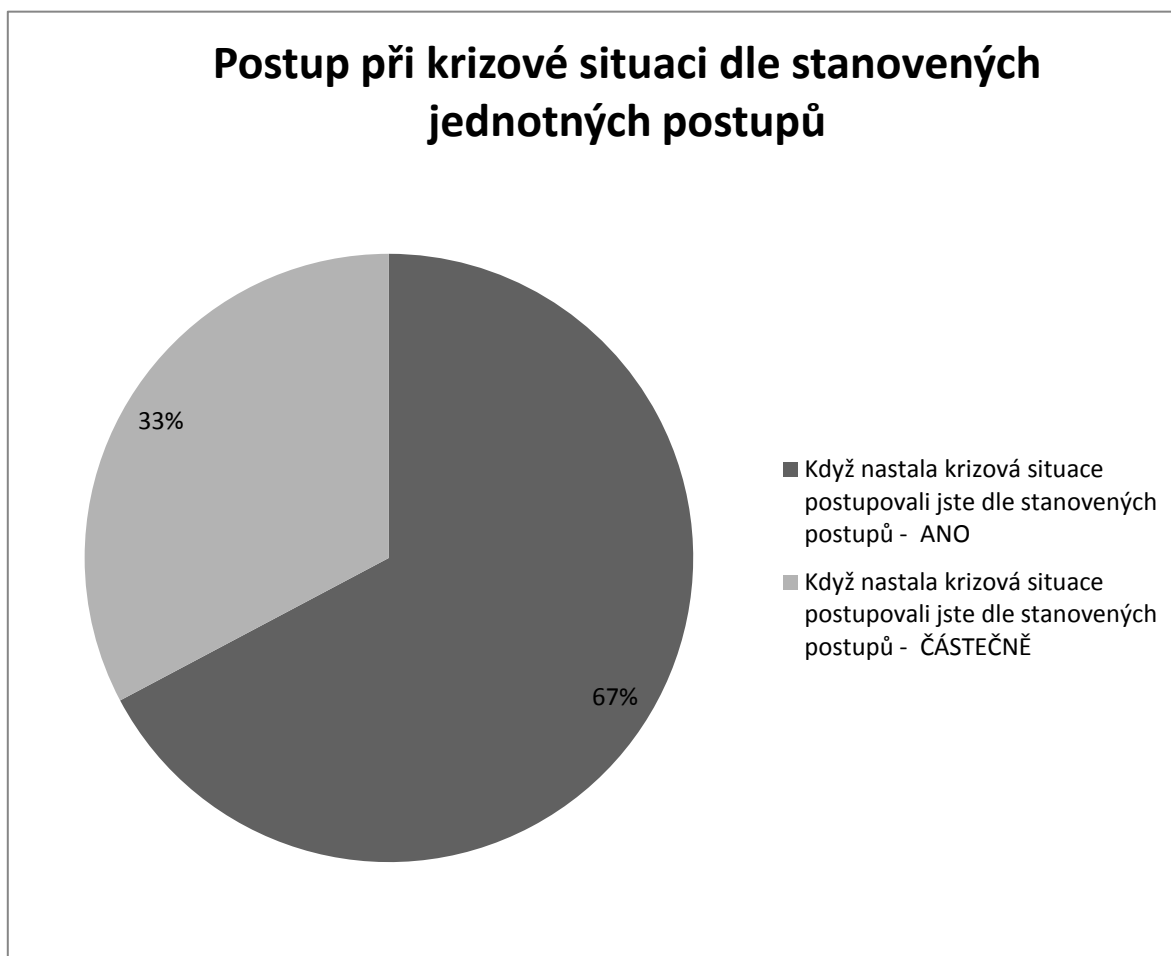

Z paprskového grafu vyplývá, že nejčastěji se vyskytující hrozbou, ze které vznikla krizová situace, bylo neoprávněné vniknutí cizí osoby do školní budovy. To vede k dalším otázkám ohledně bezpečnosti žáků ve škole.

Diskuse

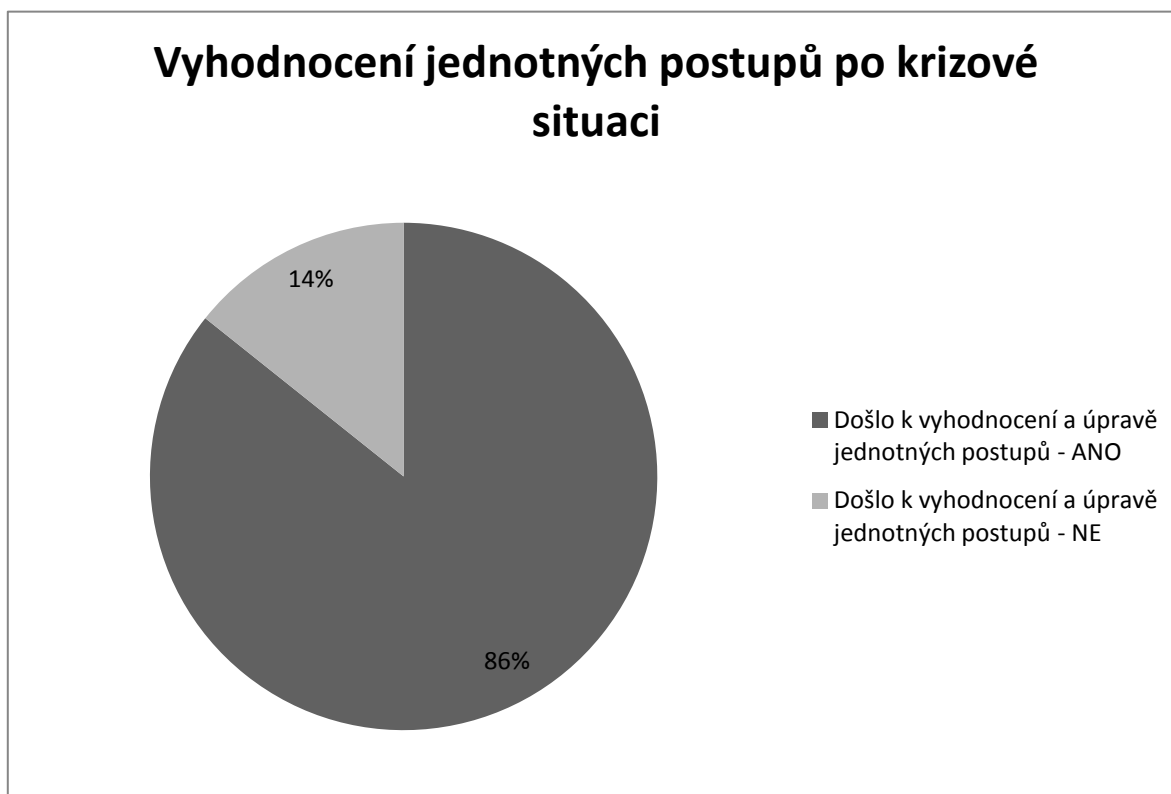
Autorka v tomto bodě hovořila s několika řediteli škol, kde se daný incident odehrál. Všichni uvedli, že po vzniku krizové situace došlo k přehodnocení stávajícího stavu a ke zjednání nápravy v podobě kvalitnějšího zabezpečovacího systému.

Graf č. 3 Postup škol při řešení krizové situace podle stanovených jednotných postupů

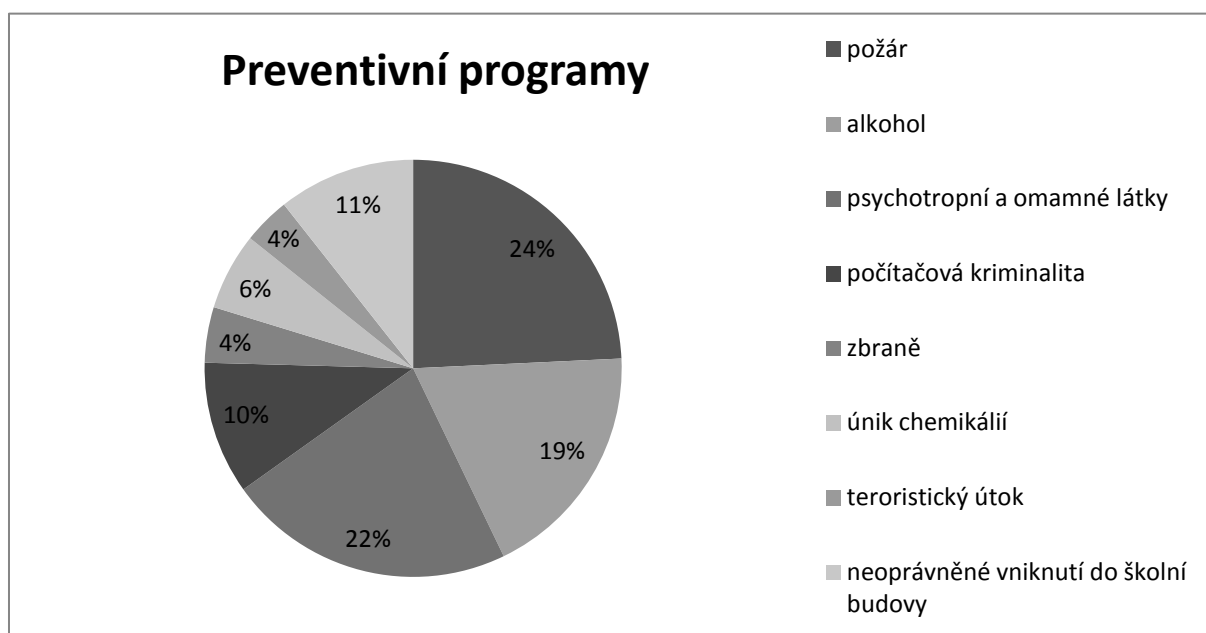
Z výšečového grafu je patrné, že cca 2/3 škol při vzniku krizové situace postupovaly přesně podle jednotných předem stanovených postupů. To vede ke zjištění, že stanovené jednotné postupy vycházejí z reálných situací, které se na školách obvykle stávají. U respondentů, kteří postupovali jen částečně, se lze domnívat, že buď dobře neznali jednotné postupy, nebo tyto jednotné postupy neodpovídaly vzniklé události. Z toho vyplývá, že buď jednotné postupy nejsou vhodně zpracované, nejsou aktualizované, nebo respondenti nejsou účinně proškoleni.

Graf č. 4 Vyhodnocení jednotných postupů po ukončení krizové situace

Z výšečového grafu vyplývá, že 86 % škol po ukončení krizové situace přehodnotilo stanovené jednotné postupy ve směrnících, dle kterých se krizová situace řešila. Management škol tedy postupoval v souladu s principy krizového managementu. Zde jsou zachyceny jen odpovědi respondentů ze škol, ve kterých krizová událost nastala.

Graf č. 5 Preventivní programy zaměřené na krizové situace vzniklé eskalací hrozeb

Z výšečového grafu vyplývá, že školy mají ve svých preventivních programech nejčastěji zpracované krizové situace, které mohou vzniknout následkem požáru (24 %), užitím psychotropní a omamné látky (22 %) a alkoholu (19 %). V jednotkách procent se objevují zpracované preventivní programy na krizové situace vzniklé následkem použití zbraně, únikem chemikálií a teroristickým útokem. Školy mají tedy nejčastěji zpracované preventivní programy, jejichž povinnost vychází z platných právních norem ve školství.

3 Závěr

Práce si kladla za cíl specifikovat vnitřní bezpečnostní hrozby, které se ve školách mohou vyskytnout, stručně je charakterizovat a popsat procesy řešení krizové situace pomocí procesních diagramů. Aby autorka mohla těmto cílům dostát, v úvodu stručně popsala definice krizového managementu z různých úhlů pohledu a základní klasifikaci hrozeb. Z této klasifikace pro stanovení vnitřních bezpečnostních hrozeb v oblasti školství vycházela.

Jako vnitřní bezpečnostní hrozby v oblasti školství stanovila alkohol, psychotropní a omamné látky, počítačovou kriminalitu, neoprávněné vniknutí do školní budovy, únik chemikálií, biologické činitele, teroristický útok a v neposlední řadě k vnitřním bezpečnostním hrozbám přiřadila pro relativně vysoký výskyt i technogenní hrozbu, kterou je požár. Některé hrozby na školách, které se zúčastnily dotazníkového šetření, nebyly známé a školy na ně nebyly připraveny. Práce tak může sloužit managementu škol při vyhledávání rizik a předcházení krizí.

Při popisu vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školství se autorka opírala o platné právní normy, strategické dokumenty a studie, které k eliminaci vnitřních bezpečnostních hrozeb přistupují predikativně.

Pro stanovení správných postupů a metod při řízení krizí je zapotřebí specifikovat a analyzovat rizika, která by měla přinést odpovědi týkající se působení hrozeb. Protože je problematika řízení rizik velmi široká, ale pro stanovení správných postupů při řízení krizí důležitá, autorka ve své práci provedla exkurz do této problematiky s ukázkou stanovení matice rizik u hodnocení rizik pedagogických pracovníků z pohledu BOZP.

Jako příklad vhodného nástroje pro zobrazení způsobu řešení krizí autorka předložila zpracování tří procesních diagramů, které by mohly díky své jednoduchosti a přehlednosti pomoci při řešení aktuální krizové situace. Jsou zpracované tak, že je lze přímo využít ve školách a školských zařízeních.

Dílčím cílem práce byla snaha o popsání legislativní opory, díky které se daří minimalizovat rizikové situace vycházející z vnitřních bezpečnostních hrozeb. Stručný přehled právních norem, ze kterých autorka ve své práci vycházela, je uveden na příloze č. 2.

Ve výzkumné části se autorka zabývala deskriptivním výzkumným problémem, který byl definován otázkou: „Jak ovlivňuje znalost vnitřních bezpečnostních hrozeb a rizik z nich vyplývajících managementem školy na bezpečí ve školách?“. Autorce se potvrdila vnitřní domněnka, že školy jsou na případné krizové situace, které mohou eskalací vnitřních bezpečnostních hrozeb vzniknout, velmi dobře připravené.

Díky propracované legislativní podpoře, metodickému vedení státních i neziskových organizací, které se věnují problematice prevence a předcházení rizik, je v oblasti vnitřních bezpečnostních hrozeb naše školství na vysoké úrovni. Je tedy zřejmé, že vedení škol a školských zařízení dobře zvládá základní zásady krizového managementu.

Snahou autorky bylo nalézt co největší množství informací, které se zabývají problematikou vnitřních bezpečnostních hrozeb ve školství. Předkládá tedy materiál, který by mohl být „mapou“ problematiky krizového managementu ve školách a školských zařízeních.

4 Zdroje

ODBORNÁ LITERATURA

- 1) ANTUŠÁK, E. *Krizový management: hrozby - krize - příležitosti*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 395 s. ISBN 978-807-3574-888.
- 2) ANTUŠÁK, E.; KOPECKÝ, Z. *Úvod do teorie krizového managementu I*. Vyd. 2. Praha: Oeconomica, 2003, 97 s. ISBN 80-245-0548-7
- 3) BURMANN, CH.; Freiling, J.; Hülsmann, M.; *Management von Ad-hoc-Krisen. Grundlagen-Strategien-Erfolgsfaktoren*. Wiesbaden: Gabler, 2005.
- 4) ČERNÁ, A.; *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 150 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4577-0.
- 5) HÁLEK, V. *Krizový management – teorie a praxe*. Vyd. 1 Bratislava: DonauMedia, s. r. o. 2008, 322 s. [online]. [cit. 2014-05-16]. ISBN 9788089364336.
- 6) HNILICA, J.; FOTR, J.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Aplikovaná analýza rizika ve finančním managementu a investičním rozhodování: teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 262 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2560-4.
- 7) JANÁKOVÁ, A.; LINHART P.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Abeceda bezpečnosti a ochrany zdraví při práci: pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Olomouc: ANAG, 1999-, sv. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 9788072636853.
- 8) KALMAN, M.; SIGMUND, E.; SIGMUNDOVÁ, D.; aj. *Národní zpráva o životním stylu dětí a školáků*, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. ISBN 978-80-244-2986-1
- 9) MAREŠ, M.; REKTOŘÍK, J.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Krizový management: případové bezpečnostní studie*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2013, 237 s. ISBN 978-80-86929-92-7.
- 10) REKTOŘÍK, J.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Krizový management ve veřejné správě: teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 2004, 249 s. ISBN 80-861-1983-1.
- 11) SEYMOUR, M.; MOORE, S.; *Effective crisis management*. London: Continuum, 2000.

- 12) SKINNER, D.; *Introduction to Decision Analysis*. Gainesville: Probabilistic Publishing 2001.
- 13) ROUDNÝ, R.; LINHART, P. *Krizový management: pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006, 174 s. ISBN 80-719-4924-8.
- 14) VEBER, J.; FOTR J.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Management: základy, moderní manažerské přístupy, výkonnost a prosperita*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 2009, 734 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-7261-200-0.
- 15) VODÁČEK, L.; LINHART P.; ŠELEŠOVSKÝ, J. *Moderní management v teorii a praxi: pro kombinovanou formu studia*. Vyd. 1. Praha: Management Press, 2006, 295 s. Expert (Grada). ISBN 80-726-1143-7.
- 16) ZAPLETALOVÁ, Š. *Krizový management podniku pro 21. století*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, 166 s. ISBN 978-80-86929-85-9.
- 17) ZUZÁK, R.; KÖNIGOVÁ, M. *Krizové řízení podniku: hrozby - krize - příležitosti*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2009, 253 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3156-8.

BAKALÁŘSKÉ A DIPLOMOVÉ PRÁCE

- 18) BENEŠOVÁ, J. *Krizový management* [online]. Jindřichův Hradec, 2008. 83 s., il., fot. Diplomová práce (Ing.). Vysoká škola ekonomická, Fakulta managementu, [cit. 2014-04-23]. Dostupné na: http://www.vse.cz/vskp/7951_krizovy_management
- 19) EXNEROVÁ, M. *Krizový plán na základní škole* [online]. Praha, 2009. 56 s., il. fot. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/75254/>
- 20) GRÜNEROVÁ, M. *Krizové řízení* [online]. Pardubice, 2009. 77 s., il. fot. Diplomová práce (Ing.). Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: <https://dspace.upce.cz/handle/10195/34743>

- 21) JOCHMANN, M. *Krizový management* [online]. Praha, 2007. 41 s., il. fot. Bakalářská práce (Bc.). Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://www.vse.cz/vskp/4153_krizovy_management
- 22) LAVIČKA, I. *Vliv optimalizace středních škol v Karlovarském kraji na strategii rozvoje školy*. Praha, 2007. 48s, il. fot. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Centrum školského managementu.
- 23) PÍRKOVÁ, V. *Krizový management ve zdravotnickém zařízení*. Praha, 2007. 102s., il. fot. Magisterská práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií.
- 24) ŠULA, M. *Krizový manažer ve veřejné správě* [online]. Brno, 2009. 50s., il. fot. Bakalářská práce (Bc.). Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, [cit. 2014-04-25]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/206600/esf_b/?lang=cs
- 25) TÁBORSKÁ, P. *Krizový management a jeho použití v praxi* [online]. Brno, 2012, 81 s., il. fot. Diplomová práce (Ing.). Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/254457/esf_m/?id=242970
- 26) TUŠKA, P. *Současný krizový management středních odborných škol - vliv poklesu stavu žáků na středních odborných školách a odborných učilištích v Praze*. Praha, 2012, 91 s., il. fot. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Centrum školského managementu.

WEBOVÉ ZDROJE

- 27) *Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách*[online]. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i. 2004 - 2010, [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://skoly.vubp.cz>
- 28) *Bezpečnostní strategie České republiky* [online]. Bezpečnostní strategie ČR: Ministerstvo obrany České republiky [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://www.army.cz/assets/files/8492/Bezpe_nostn__strategie__R_-_prosinec_2003.pdf

- 29) *BOZP info.cz* [online]. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v.v.i. 2002 -2014, [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.bozpinfo.cz>
- 30) *BOZP PROFI.CZ* [online]. *Efektivní evakuační plán, Dashöfer holding, 2014*, [cit. 2014-03-22]. Dostupné z: http://www.bozpprofi.cz/efektivni-evakuacni-plan-uniqueidgOkE4NvrWuOKaQDKuox_Z5yFAgfT8zublJR9Hs5aM2Y/
- 31) *Centrum prevence úrazu a násilí* [online]. Praha, Národní koordinační centrum prevence úrazů, násilí a podpory bezpečnosti pro děti fakultní nemocnice v Motole, 2013 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.nkcpu.cz/>
- 32) *Crisis Management – An International Overview. Crisis Management – An International Overview.* [online]. [cit. 2014-03-19]. Dostupné z: http://www.eu.gov.hk/english/publication/pub_bp/files/crisis_management.pdf
- 33) ČERMÁK, Miroslav, Jaroslav REKTOŘÍK a Jan ŠELEŠOVSKÝ. *Řízení informačních rizik v praxi: teorie a praxe*. V Tribunu EU vyd. 1. Brno: Tribun EU, 2009, 134 s. ISBN 978-807-3997-311. Dostupné <http://www.cleverandsmart.cz/analyza-rizik-jemny-uvod-do-analyzy-rizik/> (25. 4. 2014)
- 34) EICHLER, J. *Jak vyhodnocovat bezpečnostní hrozby a rizika dnešního světa* [online]. Časopis Obrana a strategie, 2004, č. 2 [cit. 2013-11-09]. Dostupné z <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/2-2004/jak-vyhodnocovat-bezpecnostni-hrozby-a-rizika-dnesniho-sveta.html>
- 35) *Encyklopedie – Evropa 2045* [online]. Ekonomická krize, [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>
- 36) *Envipo.cz* [online]. Sloup, ENVIPO team s.r.o., BOZP ve školství, 2012, [cit. 2014-05-06]. Dostupné z: <http://www.envipo.cz/bozp-ve-skolstvi-0/>
- 37) European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction [online]. *European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA)* [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/>

- 38) *Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci* [online]. Factsheet 41 – Biologické materiály – ISSN 1681-2123, 2003, [cit. 2014-05-06]. Dostupné z: <https://osha.europa.eu/cs/publications/factsheets/41/view>
- 39) *GTD GLOBAL TERRORISM DATABASE* [online]. Maryland, University of Maryland, 2013 [cit. 2014-04-17]. Dostupné z: <http://www.start.umd.edu/gtd/>
- 40) *GUARD7 SAFETY SOLUTIONS* [online]. Biologičtí činitelé: Guard7 v.o.s. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.guard7.cz/lexikon/lexikon-bozp/biologicti-cinitele>
- 41) *Health Behaviour in School – aged Children: WHO Collaborative Cross – National study*: český překlad [online]. Olomouc: Univerzita Palackého, 2010, [cit. 2014-04-08]. Sekce „Ke stažení“ Národní zpráva o zdraví a životním stylu dětí a školáků. Dostupné z: http://hbsc.upol.cz/1-cestina/59-ke_stazeni/
- 42) JILEMNICKÝ, M. V Lysé evakuovaly základní školu. *Deník*. [online]. 2008, [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: http://nymbursky.denik.cz/zpravy_region/nb_skola_chemie20080404.html
- 43) KREJČÍ, E. *Kyberšikana, kybernetická šikana*, studie [online]. Olomouc, 2010, [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie>
- 44) *Národní centrum bezpečnějšího internetu* [online]. Kyberšikana ve školním prostředí, Metodický materiál pro pedagogické pracovníky, 2012 [cit. 2014-06-17]. Dostupné z: <http://www.ncbi.cz/category/6-metodiky-ucebni-materialy?download=38>
- 45) *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Terorismus: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>
- 46) *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Hrozba: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/hrozba.aspx>

- 47) *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Krizová situace: Ministerstvo vnitra České republiky, 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-krizova-situace.aspx>
- 48) NOVÁKOVÁ, Z., PRUCEK, R. Legislativní úprava manipulace s chemickými látkami ve školních laboratořích. *Chem. Listy* [online]. 2013, 10 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: http://www.chemicke-listy.cz/docs/full/2013_06_471-475.pdf
- 49) OMG WE SET THE STANDARD, Objekt Management Group Business Process Model and Notation [online]. Program na vytváření procesních diagramů [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: www.bpmn.org
- 50) POKORNÁ, M. *Bezpečná škola* [online]. Kroměříž, 2013, [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: <http://www.bezpecna-skola.cz/>
- 51) *Portál krizového řízení pro JMK* [online]. Krizové stavy - vyhlášení krizových stavů: Jihomoravský kraj, 2013, [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <http://krizport.firebrno.cz/dokumenty/vyhlasovani-krizovych-stavu>
- 52) *Procesní analýza Fáze III. Metodická příručka pro řízení procesů* [online]. Tišnov, 2010 [cit. 2013-01-08]. Dostupné z: <http://www.tisnov.cz/soubor/metodicka-prirucka-pro-rizeni-procesu.pdf>
- 53) Resolution 1566 (2004), United Nations Security Council, S/RES/1566 (2004) [online]. [cit. 2013-11-02]. Dostupné z: <http://www.unrol.org/files/n0454282.pdf>
- 54) *Strategie České republiky pro boj proti terorismu od roku 2013* [online]. Strategie ČR pro boj proti terorismu: Ministerstvo vnitra, 2013, [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/3-nap-2013-material-pdf.aspx>
- 55) *Strategie primární prevence 2013 – 2018* [online]. Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013-2018: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2013, [cit. 2014-04-02]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/28077>

- 56) *Usnesení vlády ČR ze dne 22. srpna 2007 č. 926 O národním akčním plánu prevence dětských úrazů na léta 2007 až 2017* [online]. Praha, MŠMT, 2007, [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/usneseni-vlady-ceske-republiky-ze-dne-22-srpna-2007-c-926-o-narodnim-akcnim-planu-prevence-detskych-urazu-na-leta-2007-az-2017>
- 57) *Věcný záměr zákona o kybernetické bezpečnosti* [online]. Věcný záměr zákona o kybernetické bezpečnosti, Národní bezpečnostní úřad [cit. 2014-04-16] Dostupné z: <http://www.nbu.cz/download/nodeid-897/>
- 58) *WikiKnihovna: otevřená encyklopedie* [online]. Hacking: Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://wiki.knihovna.cz/index.php/Hacking>
- 59) *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Krize: Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Krize>
- 60) *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Krizové řízení: Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Krizov%C3%A9_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD
- 61) *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. Teroristický útok 11. září 2001 (USA): Wikimedia Foundation, 2001 [cit. 2013-09-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Terroristick%C3%A9_%C3%BAtoky_11._z%C3%A1%C5%99%C3%AD_2001

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Efektivní zvládání krizového managementu	12
Obrázek 2 Četnost teroristických útoků na školy.....	43
Obrázek 3 Analýza rizik.....	47

5 Přílohy

Příloha č. 1 Seznam právních předpisů týkajících se vnitřních bezpečnostních hrozeb krizového managementu ve školství

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně

Úmluvě o právech dítěte 104/1991 Sb.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů

Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)

zákon 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů

Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií)

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon)

Vyhláška MV č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci)

Vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání

Vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

Vyhláška č. 116/2011 Sb., , kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č. 402/2011 Sb., o hodnocení nebezpečných vlastností chemických látek a chemických směsí a balení a označování nebezpečných chemických směsí

Nařízení vlády č. 11/2002 Sb., kterým se stanoví vzhled a umístění bezpečnostních značek a zavedení signálů

Nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů

Nařízení vlády č. 201/2010 Sb., o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2000/54/ES z 18. 9. 2000, o ochraně zaměstnanců před riziky spojenými s expozicí biologickým činitelům při práci vydává legislativu, která usiluje o minimalizaci zdravotních rizik.

Příloha č. 2 Dotazník

Název školy:

1. Jsem

a) ředitel

b) pedagogický pracovník

2. Kdo ve Vaší škole vykonává funkci technika BOZP?

a) náš pedagogický pracovník

b) náš nepedagogický pracovník

c) externí osoba nebo firma

d) nevím

3. Které vnitřní bezpečnostní hrozby, jež ohrožují či mohou ohrožovat vaši školu, znáte?

a) požár

b) alkohol

c) psychotropní a omamné látky

d) počítačová kriminalita

e) zbraně (bodné, střelné,...)

f) únik chemikálií

g) teroristický útok

h) neoprávněné vniknutí do školní budovy (cizí ohrožující osobou)

i) jiné (uved'te konkrétně)

4. Která krizová situace z níže uvedených hrozeb nastala u Vás ve škole?

a) požár

b) alkohol

c) psychotropní a omamné látky

d) počítačová kriminalita

e) zbraně (bodné, střelné,...)

f) únik chemikálií

g) teroristický útok

h) neoprávněné vniknutí do školní budovy (cizí ohrožující osobou)

i) jiné (uved'te konkrétně)

5. Máte zpracované jednotné postupy k řešení krizových situací (vznik požáru, žák s vysokou hladinou alkoholu v těle, žák pod vlivem psychotropních a omamných látek, hackerské útoky na PC učebny a softwarové systémy školy, útok bodnými nebo střelnými zbraněmi, únik chemikálií z chemické laboratoře nebo kabinetu, ohrožení teroristickým útokem, cizí agresivní osoba v budově školy)?

a) ano

b) ne

c) jen na některé

d) nevím

6. Máte zpracované preventivní programy zaměřené na krizové situace, které by mohly vzniknout z výše uvedených hrozeb? Pokud ANO, zaškrtněte políčko.

a) požár

b) alkohol

c) psychotropní a omamné látky

d) počítačová kriminalita

e) zbraně (bodné, střelné,...)

f) únik chemikálií

g) teroristický útok

h) neoprávněné vniknutí do školní budovy (cizí ohrožující osobou)

7. Víte, jak byste řešili situace, které vznikly z výše uvedených hrozeb (bod 3)?

a) nevím, postup by vyplynul ze situace

b) vím, postupoval bych dle vlastní intuice

c) vím, že existuje vnitřní směrnice s přesně danými postupy, ale spíše budu jednat intuitivně

d) vím, postupy mám přesně definované ve vnitřních směrnících a jsem s nimi plně ztotožněn

e) jiná odpověď

8. Pokud nastala krizová situace (bod 4), postupovali jste dle stanovených postupů ve směrnici školy?

a) ano

b) částečně

c) ne

d) krizová situace nenastala

9. Po krizové události došlo k vyhodnocení rizik a k úpravě stanovených postupů ve vnitřních směrnících (předpisech)

a) ano

b) ne

c) nevím

d) krizová událost nenastala

Příloha č. 3 Procesní diagramy

